

YRITTÄJYYSKASVATUKSEN KEHITTÄMINEN VIRTAIN KAUPUNGISSA

Niina Valkeinen

Opinnäytetyö
Heinäkuu 2015
Liiketalouden koulutusohjelma
Uudistuva yritystoiminta,
markkinointi ja talousjohtaminen

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Uudistuva yritystoiminta, markkinointi ja talousjohtaminen

VALKEINEN, NIINA
Yrittäjyyskasvatuksen kehittäminen Virtain kaupungissa

Opinnäytetyö 49 sivua, joista liitteitä 4 sivua
Heinäkuu 2015

Yrittäjämäinen toiminta on yhteiskuntamme perusta ja Suomessa tarvitaan yrittäjyyskasvatusta, joka lisää ja vahvistaa yritteliäisyyttä kaikilla yhteiskunnan tasoilla.

Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana oli Virtain Yrittäjät ry. Yrittäjyyskasvatuksen merkitys nähdään tärkeänä kunnan elinvoimaisuuden säilyttämiseksi. Tarkoituksena oli selvittää yrittäjyyskasvatuksen nykytila Virroilla ja laatia sen pohjalta yrittäjyyskasvatuksen toimenpidesuunnitelma.

Teoriaosuudessa käsiteltiin yrittäjyyskasvatuksen määritelmää ja tavoitteita, yrittäjyyttä opetussuunnitelmissa sekä koulujen ja yritysten yhteistyötä. Yrittäjyyskasvatuksen nykytilaa selvitettiin tekemällä opettajille kysely Yrittäjyyskasvatuksen mittariston avulla. Kyselyn tuloksia syvennettiin yläkoulun ja lukion opettajien teemahaastattelun avulla. Virtain kuutosluokkalaiset pääsivät vierailemaan Pirkanmaan Yrityskylässä.

Yrittäjyyskasvatuksen mittariston avulla tehtyyn kyselyyn vastasi vain neljäsosa Virtain opettajista. Sen vuoksi tuloksista voi tehdä vain suuntaa-antavia johtopäätöksiä. Opettajat vaikuttivat käyttävän erityisesti sisäistä yrittäjyyttä vahvistavia opetusmenetelmiä. Teemahaastattelun tuloksena selvisi, että yrittäjyyskasvatus voidaan ymmärtää useilla eri tavoilla. Kehittämiskohteena nousi esiin työelämäyhteistyön lisääminen.

Toimenpidesuunnitelma sisältää suosituksia yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseksi ja lisäämiseksi kuudensille luokille, yläkouluun ja lukioon. Toimenpidesuunnitelmassa esitetään muuan muassa yrittäjyyskasvatuksen suunnitelman laatimista ja sisällyttämistä uusiin opetussuunnitelmiin, opettajien koulutusta, koulu-yritysyhteistyön lisäämistä, ja Yrityskylä -vierailua vuosittain. Yrittäjyyskasvatuksen arviointiin ja seurantaan suositellaan Yrittäjyyskasvatuksen mittaristoa.

Asiasanat: yrittäjyyskasvatus, yrittäjyys, opetussuunnitelma, koulu-yritysyhteistyö, yrityskylä

ABSTRACT

Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration
Innovative Business, Marketing and Financial Management

VALKEINEN, NIINA

Developing Entrepreneurship Education in the Town of Virrat

Bachelor's thesis 49 pages, appendices 4 pages

July 2015

Entrepreneurial activity is the foundation of our society. Entrepreneurship education that increases and strengthens entrepreneurship on all levels of the society is needed in Finland.

This study was commissioned by Virrat Entrepreneurs' Association. Entrepreneurship education is seen as an important issue in order to maintain the vitality of the municipality. The purpose of this study was to find out the current status of the entrepreneurship education in Virrat and on that basis to draw up an action plan for entrepreneurship education.

The theoretical part discussed the definition and objectives of entrepreneurship education, entrepreneurship in the curricula and the collaboration of schools and business. The current state of entrepreneurship education was examined through the questionnaires delivered to teachers by using the Measurement Tool for Enterprise Education™. The results of the survey were deepened by theme interviewing the teachers of the local secondary school and the upper secondary school. The pupils of the sixth grade were able to visit Yrityskylä, Me & My City learning concept.

Only a quarter of the local teachers responded to the survey. Therefore only suggestive conclusions can be drawn from the results. The results suggested that the teachers particularly seemed to use teaching methods that strengthen internal entrepreneurship. The theme interview made it clear that entrepreneurship education can be understood in various ways. A development proposal was to add co-operation with working life.

The action plan includes recommendations e.g. for developing and increasing entrepreneurship education on the sixth grade, in the secondary school and the upper secondary school. The action plan proposed to draw up a plan for entrepreneurship education and to include it in the local curriculum, to train teachers, to increase the collaboration of schools and business and to visit Yrityskylä every year. The Measurement Tool for Enterprise Education™ is recommended for the assessment and monitoring of entrepreneurship education.

Key words: entrepreneurship education, entrepreneurship, curriculum, the collaboration of schools and business, me & my city learning concept

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TYÖN TAUSTAA JA TOIMEKSIANTAJA.....	7
2.1 Työn rakenne, tavoitteet ja rajaus.....	7
2.2 Virtain kaupunki.....	8
2.3 Virtain Yrittäjät ry	10
3 YRITTÄJYYSKASVATUS ESILLE NYT JOS KOSKAAN	11
3.1 Yrittäjyys tulevaisuuden avaintaitoina	11
3.2 Yrittäjyyskasvatus ja yrittäjyyden käsite.....	12
3.3 Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet ja resursointi.....	13
3.4 Yrittäjyyskasvatus opetussuunnitelmissa	15
3.5 Verkostot ja oppimisympäristöt yrittäjyyskasvatuksessa.....	18
3.6 Koulu-yrittäsyhteistyö yrittäjyyskasvatuksen toimintamuotona	19
4 KOHTI TOIMENPIDESUUNNITELMAA	22
4.1 Nuorten työpajapäivä	22
4.2 Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo™	23
4.2.1 Kyselyn toteutus Virroilla.....	24
4.2.2 Kyselyn tulokset	24
4.3 Teemahaastattelu	26
4.3.1 Haastattelun tulokset.....	26
4.3.2 Pohdintaa haastattelun tuloksista	29
4.4 Yrityskylä-opintokokonaisuuden pilotointi Virroilla.....	29
5 POHDINTA JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET.....	33
LÄHTEET	41
LIITTEET	45
Liite 1. Kyselyn saatekirje.....	45
Liite 2. Yrittäjyyskasvatuksen mittariston summamuuttujien sisältö	46
Liite 3. Virtain alakoulujen vastaukset.....	48
Liite 4. Virtain lukion vastaukset	49

1 JOHDANTO

Yrittäjämäinen toiminta on yhteiskuntamme perusta ja Suomessa tarvitaan yrittäjyyskasvatusta, joka lisää ja vahvistaa yritteliäisyyttä kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Tulevan viiden vuoden aikana noin 50 000 yritystä suunnittelee yrityksen myymistä tai lopettamista Suomessa (Härkin 2014, 78). Tulevaisuudessa yrittäminen tulee olemaan nuorille entistä todennäköisempi vaihtoehto jo pelkästään työelämän muutosten vuoksi.

Sain opinnäytetyöni aiheeksi selvittää yrittäjyyskasvatusta Virroilla toimeksiantajani Virtain Yrittäjät ry:n kautta. Yrittäjyhdistys näkee yrittäjyyskasvatuksen toimet tärkeinä paikkakunnan elinvoimaisuuden varmistamiseksi tulevaisuudessa. Yrittäjien tärkeä anti kouluissa voi olla yrittäjyyden näkökulman antaminen opetettaviin aineisiin ja koulun toimintaan. On tärkeää olla välittämässä kouluihin tietoa, millaista osaamista yhteiskunnassa ja työelämässä tarvitaan tulevaisuudessa. (Suomen Yrittäjät 2015.) Aihe on hyvin ajankohtainen, sillä Taloudellisen tiedotustoimiston tutkimusten mukaan suuri osa nuoristamme toivoo kouluihin merkittävässä määrin lisää työelämä tietoutta. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelmauudistus on parhaillaan meneillään. Otan uudistuksen tässä työssä huomioon, koska perusopetuksen opetussuunnitelmissa yrittäjyyskasvatuksen asema vahvistuu.

Työn tavoitteita ovat yrittäjyyskasvatuksen nykytilan selvittäminen ja sen pohjalta toimenpidesuunnitelman laatiminen. Selvitin Virroilla perusopetuksessa, lukiossa ja Tampereen seudun Ammattiopiston (myöhemmin tekstissä Tredu) toimipisteessä toimivien opettajien yrittäjyyskasvatuksen menetelmiä ja käytäntöjä Yrittäjyyskasvatuksen mitta-riston avulla. Kyselyn tuloksia täydennettiin opettajien teemahaastattelulla. Kirjallisuuden, kyselyn, teemahaastattelun, asiantuntijahaastattelujen ja oman työkokemukseni pohjalta työn tuotoksena syntyi ehdotus yrittäjyyskasvatuksen toimenpiteistä Virroilla. Toimenpidesuunnitelmassa huomioidaan yrittäjyyskasvatuksen ottaminen osaksi uusia paikallisia opetussuunnitelmia.

Yksi osa opinnäytetyötä on Yrityskylä -toimintamallin pilotointi Virroilla. Yrityskylä on laajasti käytössä oleva yrittäjyyskasvatuksen oppimisympäristö. Virtain kuudesluokkalaiset pääsivät tutustua Yrityskylään Tampereelle kevään 2015 aikana. Havaintoja Yrityskylä – vierailusta esitellään tässä työssä.

Uusien opetussuunnitelmien myötä koulumaailmaan on tulossa monia kehittämistehtäviä. Yrittäjyyskasvatus joutuu kilpailemaan suosiosta monen muun koulun kehittämistehtävän kanssa. Yrittäjyyskasvatuksen käsite on monimerkityksellinen ja sen sisältö ymmärretään monin eri tavoin. Tutkimuksen mukaan yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita ja sisältöä ei aina tunneta, ja se on ollut esteenä aihealueen täysipainoiselle etenemiselle kouluissa (Seikkula-Leino 2007, 64). Teoriaosuudessa avaan yrittäjyyskasvatuksen käsitettä, yrittäjyyden ulottuvuuksia ja yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita ja menetelmiä.

Mielestäni yrittäjyyskasvatus on kiehtova kokonaisuus kasvatusta ja liiketaloutta. Se liittyy vahvasti luovuuteen ja innostukseen. Yrittäjyyskasvatuksen merkitys paikkakunnalle voi olla hyvin moninainen, parhaimmillaan se saa nuoret palaamaan töihin ja yrittämään takaisin kotiseudulle.

2 TYÖN TAUSTAA JA TOIMEKSIANTAJA

2.1 Työn rakenne, tavoitteet ja rajaus

Työtä aloittaessa oletuksena oli, että perusopetuksessa, lukiossa ja toisen asteen ammatillisessa peruskoulutuksessa opettajat toteuttavat yrittäjyyskasvatusta, koska se on pitkään kuulunut opetussuunnitelmiin. Teoriaosassa tarkastellaan yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjyyden käsitteitä sekä yrittäjyyskasvatuksen valtakunnallisia tavoitteita ja Opetusministeriön linjaamia suuntaviivoja. Parhailtaan meneillään olevaa opetussuunnitelmauudistusta käsitellään siltä osin, kun se liittyy yrittäjyyskasvatukseen. Teoriaosassa kuvataan lisäksi yrittäjyyskasvatuksen verkostoyhteistyötä ja menetelmistä on nostettu esille koulu-yritysyhteistyö. Tähän raporttiin on pyritty kokoamaan asioita, jotka tukevat yrittäjyyskasvatuksen kehittämistä toimeksiannon mukaisesti.

Työn yhtenä tavoitteena oli selvittää yrittäjyyskasvatuksen toimien tämänhetkinen tilanne eri kouluasteilla Virroilla. Nykytilan selvittämiseen käytettiin sekä kvantitatiivista eli määrällistä ja kvalitatiivista eli laadullista tutkimustapaa. Aluksi pohdin oman kyselylomakkeen laatimista, mutta lopulta päädyin tekemään kyselyn Yrittäjyyskasvatuksen mittariston avulla. Yrittäjyyskasvatuksen mittariston käyttöä puolsi mittariston laaja tutkijoiden laatima kysymyspatteristo sekä mahdollisuus saada Virtain vastaukset käyttöön tätä selvitystä varten. Mittariston käyttö toi samalla opettajille tutuksi arviointi- ja kehittämismälineen, jota voidaan jatkossakin hyödyntää. Pyyntö vastata kyselyyn Yrittäjyyskasvatuksen mittaristolla lähetettiin kaikille Virtain alakoulujen, yläkoulun ja lukion sekä Tredun Virtain toimipisteen opettajille. Kyselyn jälkeen työtä rajattiin siten, että toimenpideehdotukset määriteltiin koskemaan kuudensia luokkia, yläkoulua ja lukiota. Rajauksissa otettiin huomioon myös missä kouluissa yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseksi olisi suurin tarve.

Kyselyä täydennettiin teemahaastattelulla, joka toteutettiin joukolle yläkoulun ja lukion opettajia ryhmähaastatteluna. Virtain kuudensien luokkien oppilaille opettajineen tuli mahdollisuus kokeilla Yrityskylä – opintokokonaisuutta 2015 keväällä. Havainnot tästä kokeilusta sisältyvät tähän työhön ja toimenpidesuunnitelmaan.

Työn tuloksena laadittiin toimenpide-ehdotuksia, joiden pohjana käytettiin Yrittäjyyskasvatuksen mittariston ja teemahaastattelun tuloksia sekä kokemuksia Yrittäjäkylästä. Lisäksi toimenpide-ehdotukset pohjautuvat valtakunnallisiin tutkimuksiin, lukuisiin asiantuntijahaastatteluihin ja omaan työkokemukseeni. Toimenpidesuunnitelma laadittiin lukuvoodelle 2015 – 2016 ja se sisältää toimenpide-ehdotuksia alakoulujen kuudensille luokille, yläkoululle ja lukiolle. Tavoitteena on, että toimenpidesuunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan, yrittäjyyskasvatuksen toimet lisääntyvät ja vakiintuvat sekä koulujen ja yritysten yhteistyöhön löytyy uusia toimintamalleja. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen uudet opetussuunnitelmat otetaan käyttöön vuonna 2016. Yrittäjyyskasvatuksen kirjaaminen paikallisiin uusiin opetussuunnitelmiin on aihealueen vakiinnuttamisen kannalta erittäin merkittävä tavoite.

Tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

Mikä on Virroilla yrittäjyyskasvatuksen nykytila ja tulevaisuus?

Millaisilla toimenpide-ehdotuksilla yrittäjyyskasvatuksen toimet saataisiin parhaiten vakiinnutettua kouluihin sekä lisättyä paikallisiin opetussuunnitelmiin?

2.2 Virtain kaupunki

Virrat on suosittu huvila- ja kesäkaupunki, joka sijaitsee Pirkanmaan maakunnan pohjoisosassa. Satojen järvien ja 7126 asukkaan kaupunki Virrat on tunnettu myös Suomen Juhannuskaupunkina. Virrat perustettiin vuoden 1868 alussa ja muutettiin kauppalaksi 1.1.1974 ja kaupungiksi 1.1.1977. Kaupungin elinkeinorakenteessa alkutuotannon työpaikkojen osuus 12 % on merkittävä. Työpaikoista 56 % on palvelualueilla ja noin kolmannes on teollisuudessa. Virtain työttömyysaste oli vuoden 2015 huhtikuussa 13,9 % ja se on Pirkanmaalle tyypilliseen tapaan koko maan keskiarvoa (12,9 %) korkeammalla tasolla. Laskeva väestökehitys on tyypillinen kasvukeskusten ulkopuolisille alueille. Väestöllisen huoltosuhteen ennustetaan nousevan yli 90 %:iin vuoteen 2020 mennessä. (Pirkanmaan työllisyyskatsaus 2015; PoKo ry 2014, 6–8; Tilastokeskus: Kuntatiedot; Virrat Kaupunki-info 2015; Virrat: Talousarviokirja 2015; Väestötietojärjestelmä 2015.)

Virrat on merkittävää maa-, metsä-, ja turvetuotantoaluetta. BioVirrat – strategian tavoitteena on uusiutuvien paikallisten luonnonvarojen, puun ja turpeen käyttö lämmöntuotannossa. BioVirrat -toimintamallin tavoitteena on edistää talouskehitystä, luoda työpaikkoja ja uutta yritystoimintaa kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Virtain kaupungin strategiassa yksi painopistealue on lähienergian, lähipalvelujen ja lähiruoan käytön edistäminen. Virroilla on tehty lukuisia toimenpiteitä, jotka toteuttavat valtakunnallisen biotalousstrategian tavoitteita. (Haapamäki 2014.)

Virroilla on monipuoliset koulutusmahdollisuudet. Kaupungin keskustassa toimii suurin alakoulu Rantatien koulu ja sen yhteydessä mukautetun- ja harjaantumisopetuksen Mäkitien koulu. Virroilla oli lukuvuonna 2014 – 2015 toiminnassa viisi kyläkoulua: Vaskivesi, Killinkoski, Kotala, Kurjenkylä ja Liedempohja. Virtain yläkoulu sijaitsee keskustassa Koulutiellä. Samassa rakennuksessa toimii Virtain lukio, jossa voi lukion oppimäärän lisäksi opiskella musiikki- ja teatteripainotteisia taideaineita sekä jääurheilupainotteisia kursseja. Virtain kaupungin vuoteen 2016 ulottuvassa strategiassa on asetettu yhdeksi tavoitteeksi yrittäjyyskasvatuksen huomioiminen osana perusopetusta. (Virrat: Opetus ja koulutus 2014; Virrat: Strategia 2013–2016.)

Toisen asteen ammatillista koulutusta Virroilla tarjoaa Tampereen seudun ammattiopisto Tredu. Tredussa voi opiskella nuorten koulutuksessa liiketalouden, sosiaali- ja terveystieteiden sekä turvallisuusalan perustutkinnot. Virroilla järjestetään myös aikuiskoulutusta. Tampereen ammattikorkeakoulu eli TAMK järjestää Virroilla koulutusten monimuotoisuuksia. TAMKin maakunnallinen toiminta painottuu jatkossa Virroilla aikuis- ja täydennyskoulutukseen. (Tredu 2015; Tampereen ammattikorkeakoulu 2015.)

2.3 Virtain Yrittäjät ry

Tämän opinnäytetyön toimeksiantaja on Virtain Yrittäjät ry. Puheenjohtaja Kimmo Mäntysalmen mukaan Virroille rekisteröityjä yrityksiä on tällä hetkellä 462 kappaletta ja näistä noin puolet ovat Virtain Yrittäjät ry:n jäseniä. Yrittäjäyhdistys on merkittävä paikallinen vaikuttaja elinkeinotoiminnassa. Virtain Yrittäjät ry kuuluu paikallisyhdistyksenä aluejärjestöön Pirkanmaan Yrittäjiin. Kattojärjestö on Suomen Yrittäjät. (Mäntysalmi 2015.)

Yrittäjäyhdistyksen tehtävänä on edustaa jäseniään suhteessa kuntaan esimerkiksi laatimalla yrittäjäkunnan asemaa edistäviä esityksiä ja aloitteita sekä antamalla lausuntoja. Tiedottaminen yritystoiminnan merkityksestä ja toimintaedellytyksistä kotikunnassa on yksi yrittäjäyhdistyksen tehtävä. Virtain Yrittäjät ry järjestää kokouksia ja koulutustilaisuuksia sekä virkistys- ja vapaa-ajantoimintaa jäsenilleen. Yrittäjäyhdistys yhdistää yksityisen yrittäjäkunnan ammatilliseksi yhteenliittymäksi. Virtain Yrittäjät ry pitää yrittäjyyskasvatuksen edistämistä ja vakiinnuttamista tärkeänä tavoitteena. (Virtain Yrittäjät 2015.)

3 YRITTÄJYYSKASVATUS ESILLE NYT JOS KOSKAAN

3.1 Yrittäjyys tulevaisuuden avaintaitoina

Euroopan Unionissa yrittäjyyskasvatus on nostettu tärkeäksi kehittämistehtäväksi lukuisissa eri ohjelmissa ja strategioissa. Yrittäjyys on yksi elinikäisen oppimisen avaintaidoista vuonna 2006 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston suosituksen mukaan. Yrittäjyys- ja innovatiivisuusvalmiuksia korostetaan myös työllisyyttä ja kestäväää kasvua edistävässä Eurooppa 2020 -strategiassa. Koulutus 2020 -työohjelman tavoitteisiin kuuluu luovuuden, innovoinnin ja yrittäjyyden edistäminen yleissivistävässä ja ammatillisessa koulutuksessa. (Euroopan komissio 2006; 2012.)

Suomessa yrittäjyyden edistäminen on edelleen hyvin ajankohtainen teema ja se on mainittu hallitusohjelmissa vuodesta 2003 alkaen (Valtioneuvosto 2003; 2007; 2011).

Pääministeri Juha Sipilän uudessa hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi koulutuksen ja työelämän välisen vuorovaikutuksen lisääminen (Valtioneuvosto 2015).

Opetusministeriö on julkaissut yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelman vuonna 2004 sekä Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009. Opetushallitus on sisällyttänyt yrittäjyyden perusasteen ja lukion opetussuunnitelmiin.

Suomessa työelämän muutokset jatkuvat voimakkaina ja tulevaisuudessa yrittäjyys on todennäköisesti yhä useamman nuoren valinta. Tulevaisuudentutkija Ilkka Halavan mukaan palkkatyö alkaa tulevaisuudessa muistuttaa yhä enemmän yrittäjätyötä. Nuoret tulevat kohtaamaan tulevaisuuden työelämässä uusia haasteita. Yrittäjyys tulee näyttäytymään voimakkaammin, riippumatta edes siitä, tekeekö nuori valintaa yrittäjä- tai palkkatyön välillä. Monet ennen palkkatyönä tehdyt työt tehdään tulevaisuudessa yrittäjätyönä. Nuorten halukkuus tehdä yrittäjämäistä työtä tulee tulevaisuudessa olemaan korkealla. (Halava 2012.)

3.2 Yrittäjyyskasvatus ja yrittäjyyden käsite

Opetusministeriön yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat määrittelevät, että yrittäjyyskasvatus tarkoittaa opetushallinnon alalla tehtävää laaja-alaista työtä, jonka tavoitteena on vahvistaa yrittäjyyttä. Perustana on verkostomainen toimintatapa ja tässä koulujen toimintaa tukevat monet järjestöt, yritykset ja työelämän toimijat. Yrittäjyyskasvatus on osa ihmisen koulutus- ja oppimispolkua, jossa yrittäjyyteen liittyvät valmiudet ja taidot kehittyvät elinikäiseen oppimiseen perustuen. (Opetusministeriö 2009, 5, 11.) Ristimäen (2002, 6) mukaan yrittäjyyskasvatus tukee oppilaan tietoja, taitoja ja asenteita, joita tarvitaan opiskeluaikana ja myöhemmin työelämässä. Näitä ominaisuuksia tarvitaan sekä yrittäjänä että toisen palveluksessa työntekijänä toimiessa.

Yrittäjyyskasvatus muodostuu yrittäjyydestä ja kasvatuksesta, ja sen ymmärtämiseksi on tärkeää tarkastella yrittäjyys-käsitettä. Yrittäjyydellä tarkoitetaan yksilön kykyä saada ideat muuttumaan toiminnaksi. Yrittäjyyteen kuuluu luovuus, innovaatiokyky ja riskinotto. Yrittäjämäinen toimintatapa sekä kyky johtaa ja suunnitella toimintaa tavoitteellisesti tukee yksilön jokapäiväistä elämää koulutuksessa ja työssä. (Opetusministeriö 2009, 11.) Ristimäki kuvaa yrittäjyyskasvatusta mihin tahansa oppiaineeseen liitettävänä menetelmällisenä kysymyksenä, johon kuuluvat innovatiivisuus, riskinhallinta ja katalyyttinen toiminta. Hänen mukaansa edellä mainittujen ominaisuuksien kehittymistä tukevaa opetusta voidaan toteuttaa missä tahansa oppiaineessa. (Ristimäki 2007, 35.)

Yrittäjyyttä tarkastellaan usein sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden käsitteiden kautta. Sisäisellä yrittäjyydellä tarkoitetaan yrittäjämäistä toimintatapaa toisen palveluksessa (Ristimäki 2002, 7). Kansikas (2007, 61) määrittelee sisäisen yrittäjyyden tarkoittavan uutta luovaa ajattelua ja työskentelyä työntekijänä toisen palveluksessa. Ulkoista yrittäjyyttä käytetään kuvaamaan yrittäjän toimintaa omassa yrityksessä (Ristimäki 2004, 12). Kyrö esittää lisäksi omaehtoisen yrittäjyyden määritelmän, jolla tarkoitetaan yksilön kokonaisvaltaista yrittäjyyttä kaikilla elämän osa-alueilla. Omaehtoinen yrittäjyys tarkoittaa, että kaikkien täytyy yrittäjämäisesti etsiä paikkansa yhteiskunnassa ja pitää huolta omasta osaamisestaan, oppimisestaan ja toimeentulostaan (Kyrö 1998, 118.)

Yrittäjyyskasvatuksen ehjä polku – malli kuvaa miten yksilön yrittäjyysosaaminen vahvistuu eri yrittäjyyden muodoissa iän karttuessa (kuvio 1).

YRITTÄJYYSKASVATUKSEN EIJÄ POLKU

	0-6 V	7-8 V	9-12 V	13-15 V	16-19 V	20 V ->
OMAEHTOINEN YRITTÄJYYS	Positiivinen ja utelias asenne elämään	Yritteliäs asenne oppimiseen	Vastuu itsestä ja omasta osaamisesta	Halu ja kyky kehittyä	Kyky rakentaa oma unelma-tulevaisuutensa	Intohimo elinikäiseen oppimiseen
SISÄINEN YRITTÄJYYS	Yhdessä tekemisen ja leikkimisen riemu	Taito huomioida muut ja toimia reiluna kaverina	Ymmärrys tiimitaidoista ja tiimityöstä	Taito toimia ryhmän vastuullisena jäsenenä	Osaaminen kehittää itseä ja ryhmää	Kyky rakentaa ja johtaa tiimejä
ULKONINEN YRITTÄJYYS	Tavoitteellinen leikki	Ryhmätööt	Projektit	Oppijalähtöiset projektit	Oikea yritystoiminta	Yrityksen johtaminen ja liiketoiminnan kehittäminen

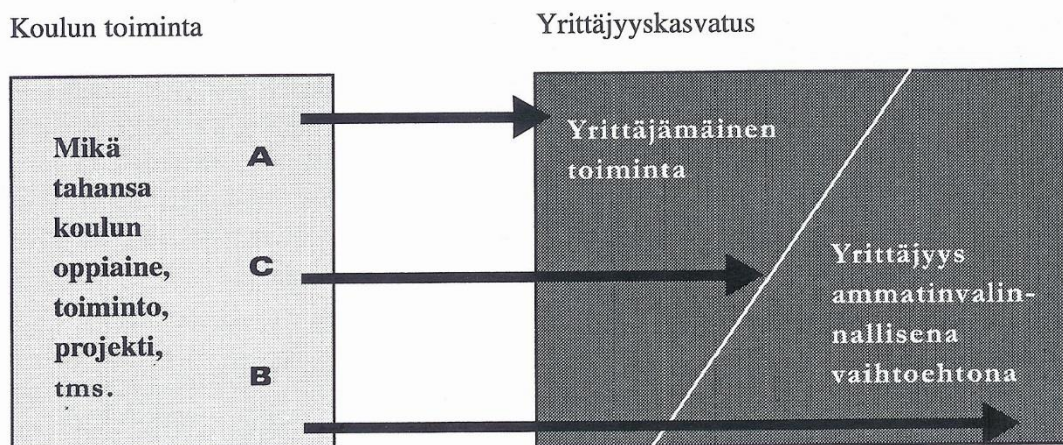
KUVIO 1. Yrittäjyyskasvatuksen ehjä polku (Villinikkarit Oy 2014)

3.3 Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet ja resursointi

Opetusministeriön laatimat suuntaviivat (2009, 14) määrittelevät yrittäjyyskasvatuksen kansallisen tahtotilan vuoteen 2015 mennessä. Tavoitteiksi on asetettu yksilöiden yrittäjämäisen asenteen vahvistaminen ja yrittäjyyden houkuttelevuuden lisääminen yhtenä uravaihtoehtona. Lisäksi tavoitteita ovat yrittäjyyskasvatuksen toimijoiden verkostoyhteistyön vahvistuminen ja kehittämistoimien painopisteen siirtyminen alue- ja paikallislähtöiseksi. Tavoitteena on linjattu, että yrittäjyyskasvatus olisi sisällytetty koulujen omiin opetussuunnitelmiin sekä kuntien strategioihin ja kehittämissuunnitelmiin.

Suuntaviivoissa esitetään, että yrittäjyyskasvatus olisi kiinteä osa opettajien peruskoulutusta ja että opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen ja työelämäjaksoille tehtäisiin laajamittaisemmin mahdolliseksi. (Opetusministeriö 2009, 14–15.)

Ristimäki (2004, 26) jakaa alla esitettyssä kuviossa 2 yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet kahteen osaan. Vasen palkki kuvaa mitä tahansa koulun oppiainetta tai toimistoa, koska opetussuunnitelmien mukaan yrittäjyys tulee integroida koulun oppiaineisiin ja kulttuuriin. Kohta A kuvaa minkä tahansa oppiaineen opetuksessa tapahtuvaa yrittäjämäistä toimintaa. Eri oppiaineiden ja toimintojen yhteydessä voidaan miettiä keinoja, miten yrittäjyyttä tuodaan esiin ammatinvalinnallisessa mielessä. Tätä kuvaa kohta B. Toiminta, jossa yhdistyvät sekä yrittäjämäisen toiminnan edistäminen että yrittäjyys ammatinvalinnallisena kysymyksenä kuvataan kohdassa C. Ensinnäkin yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on oppilaiden yrittäjämäisen toiminnan edistäminen. Toisena tavoitteena on tuoda yrittäjyys esiin varteenotettavana ammatinvalinnan vaihtoehtona siten, että oppilaalle annetaan mahdollisimman oikea kuva yrittäjyydestä.

KUVIO 2. Koulun yrittäjyyskasvatukseen liittyvä toiminta (Ristimäki 2004, 26)

Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteiden määrittäminen on tärkeää, sillä sitä voidaan pitää yrittäjyyskasvatuksen lähtökohtana. Seikkula-Leinon tutkimuksen mukaan vaikutti siltä, että opettajien asettamat yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet olivat jäsentymättömiä. Keskustelua tavoitteista ja yrittäjyyden opettamisen tavoista tarvitaan, jotta voidaan asettaa tavoitteet, jotka ovat toteuttavien tahojen mielestä ymmärrettäviä ja hyväksyttäviä. (Pihkala & Ruskovaara 2011, 45.; Seikkula-Leino 2007.)

Pihkala & Ruskovaara esittävät, että yksi yrittäjyyskasvatuksen pahin kipupiste on resursointi. Yrittäjyyden edistämistä pidetään tärkeänä, mutta silti voimavaroja yrittäjyyskasvatukseen suunnitteluun ja toteuttamiseen ei ole resursoitu riittävästi.

Yhtenä syynä saattaa olla, että yrittäjyyskasvatusta on kehitetty paljon erilaisissa hankkeissa, joiden kesto on määräaikainen. Tästä johtuen yrittäjyyskasvatuksen toimet ovat saattaneet jäädä tilapäisiksi ja lyhykestoisiksi. Mikäli yrittäjyyskasvatuksen toimet halutaan vakiinnuttaa oppilaitoksessa, tulee varata ensinnäkin aikaa. Aika voi tarkoittaa esimerkiksi oppituntien varaamista. Toiseksi tarvitaan varoja, esimerkiksi koulutuksen järjestämiseen ja kuljetukseen. Kolmanneksi täytyy olla työkaluja, esimerkiksi yrittäjyyskasvatustoiminnassa tarvittavia välineitä. Neljänneksi tarvitaan ihmisiä, jotka käytännössä toteuttavat toimintaa ja ovat erikoistuneet yrittäjyyskasvatukseen. (Pihkala & Ruskovaara 2011, 48–49.)

Tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan osaamista ja taitoja yrittäjyyskasvatuksesta. Yrittäjyyskasvattajan tärkeitä ominaisuuksia ovat oikeiden kysymysten esittäminen ja vapauden salliminen oppijoille oikein mitoitettuna. Lisäksi yrittäjyyskasvattajan tulisi toimia sekä opettajan että valmentajan roolissa ja olla toiminnan mahdollistaja. Opettajille on tärkeää järjestää säännöllisesti täydennyskoulutusta sekä antaa tietoa uusista yrittäjyyskasvatuksen menetelmistä ja materiaaleista. Resurssien varaaminen koulutukseen on yrittäjyyskasvatuksen edistämisen kannalta olennaista. (Pihkala & Ruskovaara 2011, 49–50.)

Ristimäki esittää, että menetelmälliseltä kannalta katsoen kaikki ovat yrittäjyyskasvattajia, oli siihen halukkuutta tai ei, tai tehtiinpä se tietoisesti tai tiedostamatta. Haasteena hänen mukaansa on, että miten opettaja pystyy koulutyöhön ja oppiaineisiin kohdistettujen paineiden puristuksessa soveltamaan menetelmiä, jotka tukevat oppilaan yrittäjyyttä. Jokaisen olisi hyvä tiedostaa roolinsa yrittäjyyskasvattajana, sillä kasvattajien viestinnällä ja tulkinnoilla voi olla merkitystä lapsen tuleviin asenteisiin jo varhaisessa vaiheessa. (Ristimäki 2007, 41–42.)

3.4 Yrittäjyyskasvatus opetussuunnitelmissa

Yrittäjyyskasvatus on kuulunut vuodesta 1994 perusopetuksen opetussuunnitelmiin. Vuonna 2004 uudistetuissa perusopetuksen opetussuunnitelmissa yrittäjyyskasvatus on mukana aihekokonaisuudessa osallistuva kansalainen ja yrittäjyys. Lukion opetussuunnitelman perusteisiin yrittäjyys on kirjattu vuonna 2003 aihekokonaisuutena aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys.

Perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa yrittäjyys ei ole erillinen oppiaine, vaan aihekokonaisuus, joka tulee esiin oppiaineiden yhteydessä, koulun toimintakulttuurissa ja erilaisissa tapahtumissa kunkin ikäkauden mukaisesti. Aihekokonaisuuksia voidaan syventää ja painottaa paikallisissa opetussuunnitelmissa. Ammatillisessa koulutuksessa opetussuunnitelman perusteet uudistuivat 2008–2010 ja tutkintoihin sisältyy yrittäjyysopintoja vähintään viisi opintoviikkoa. Opiskelijat saavat kokemusta yritystoiminnasta myös työ-
sääppimisjaksoilla työpaikoilla. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen osalta on parhailaan meneillään opetussuunnitelmauudistus. (Opetusministeriö 2009, 19, 21.)

Uudet perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet on hyväksytty Opetushallituksessa 2014. Paikallinen opetussuunnitelma uusilla perusteilla otetaan käyttöön 1.8.2016 vuosiluokilla 1–6 ja vuosiluokilla 7–9 porrastetusti porrastetusti vuosina 2017, 2018 ja 2019. Opetushallituksen tavoitteena on, että lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet valmistuvat viimeistään syyskuussa 2015 ja uudet lukion opetussuunnitelmat otetaan käyttöön 1.8.2016. Perusopetuksen uusissa opetussuunnitelmissa on seitsemän laaja-alaista osaamiskokonaisuutta, joista yrittäjyyskasvatus sisältyy kohtaan työelämä ja yrittäjyys. Kuviossa 3 kuvattujen osaamiskokonaisuuksien tavoitteena on muun muassa tukea oppilaiden ihmisenä kasvamista ja rohkaista oppilaita tunnistamaan oma erityislaatuistensa, vahvuutensa ja mahdollisuutensa kehittyä. (Opetushallitus 2014.)

KUVIO 3. Laaja-alaisen osaamisen alueet uusissa perusopetuksen opetussuunnitelmissa (Opetushallitus 2014)

Yksi laaja-alaisen osaamisen alue on työelämä ja yrittäjyys ja se sisältää uusien opetussuunnitelmien perusteiden mukaan seuraavia tavoitteita:

Oppilaiden tulee perusopetuksessa saada yleisiä valmiuksia, jotka edistävät kiinnostusta ja myönteistä asennetta työtä ja työelämää kohtaan. Oppilaiden on tärkeä saada kokemuksia, jotka auttavat oivaltamaan työn ja yritteliäisyyden merkityksen, yrittäjyyden mahdollisuudet sekä oman vastuun yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä. Koulutyö järjestetään niin, että oppilaat voivat kartuttaa työelämätuntemustaan, oppia yrittäjämäistä toimintatapaa ja oivaltaa koulussa ja vapaa-ajalla hankitun osaamisen merkityksen oman työuran kannalta. (Opetushallitus 2014.)

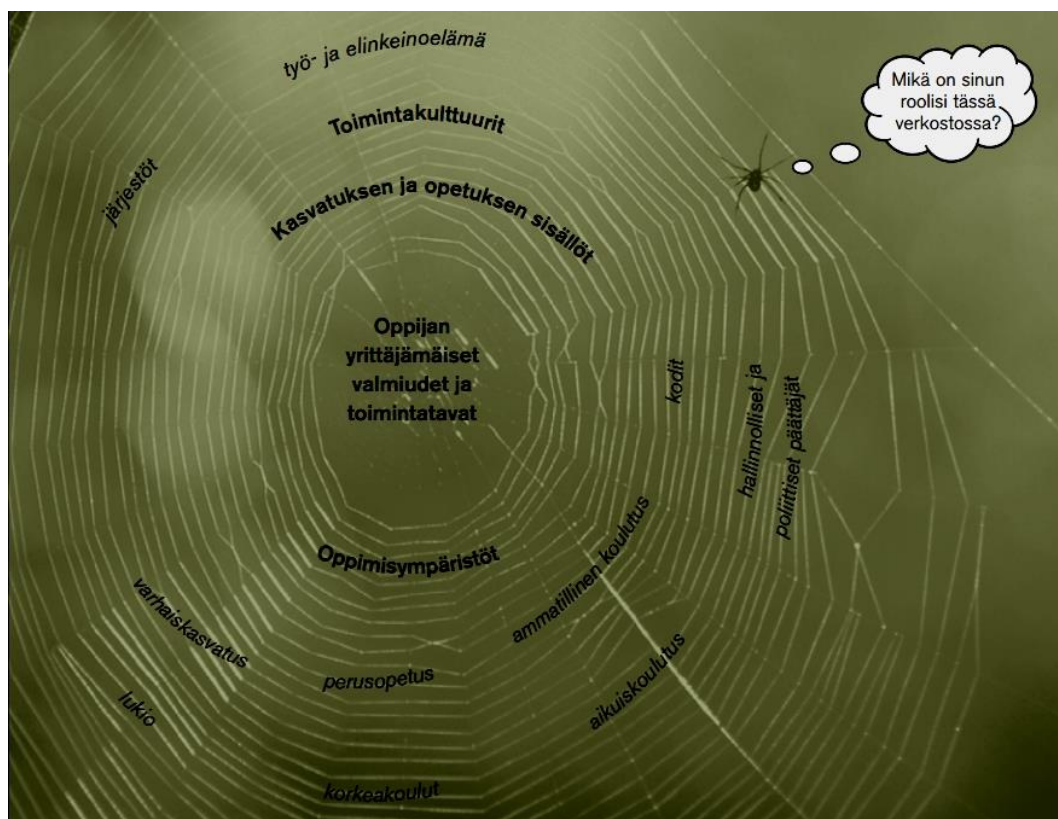
Oppilaita opetetaan tuntemaan lähialueen elinkeinoelämän erityispiirteitä ja keskeisiä toimialoja. Perusopetuksen aikana oppilaat tutustuvat työelämään ja saavat kokemuksia työnteosta sekä yhteistyöstä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Tällöin harjoitellaan työelämässä tarvittavaa asianmukaista käyttäytymistä ja yhteistyötaitoja sekä huomataan kielitaidon ja vuorovaikutustaitojen merkitys. Itsensä työllistämisen taidot ja yrittäjyys sekä riskien arviointi ja hallittu ottaminen tulevat tutuiksi myös erilaisten projektien kautta. Koulutyössä opitaan ryhmätoimintaa, projektityöskentelyä ja verkostoitumista. (Opetushallitus 2014.)

Perusopetuksen uusissa opetussuunnitelmissa yrittäjyyskasvatuksen asema vahvistuu merkittävästi (Halinen 2015). Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa kunnissa voidaan päättää, mitkä ovat laaja-alaisen osaamisen mahdolliset paikalliset painotukset ja kuinka painottuminen paikallisesti ilmenee (Opetushallitus 2014).

Lukion uudet opetussuunnitelman perusteet valmistuvat syksyllä 2015. Lukiokoulutuksen opetussuunnitelmaluonnoksessa yrittäjyys näkyy aihekokonaisuudessa aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä. Luonnoksen mukaan aihekokonaisuuden tavoitteena on vahvistaa aktiivista kansalaisuutta sekä lisätä elinkeino- ja työelämän sekä yrittäjyyden tuntemista esimerkiksi harjoitusyritystoiminnan ja yritysten tai muiden oppilaitosten kanssa tehtävien yhteisten projektien avulla. (Opetushallitus 2015.)

3.5 Verkostot ja oppimisympäristöt yrittäjyyskasvatuksessa

Opetusministeriön suuntaviivoissa yhtenä tavoitteena on esitetty eri toimijoiden välinen verkostoyhteistyö. Yrittäjyyskasvatuksen verkostossa voivat toimia yhteistyössä koulut, työ- ja elinkeinoelämän edustajat, järjestöt, päättäjät sekä kodit (kuvio 4). Verkostoyhteistyön avulla kehitetään yrittäjyyskasvatuksen sisältöjä, oppimisympäristöjä sekä yrittäjämäistä toimintakulttuuria. Koko verkosto voi toimia yrittäjyyskasvatuksen kehittämistyössä ja vahvistaa oppijoiden yhteistyötaitoja erilaisissa oppimisympäristöissä. Yrittäjyyskasvatuksen oppimisympäristö voi olla fyysinen tai sosiaalinen kokonaisuus, jossa korostuu oppijan oma aktiivisuus ja jossa tuetaan keksivää ja oivaltaa oppimista. Yrittäjämäistä toimintaa edistäviä oppimisympäristöjä voi olla myös nuorisotyössä, kerhotoiminnassa ja järjestöissä. (Opetusministeriö 2009, 6, 17.) Maakunnalliset ja valtakunnalliset yhteistyökumppanit voivat olla mukana paikallisen verkoston tukena kehittämistyössä. Yrittäjyyskasvatusosaamista ja –menetelmiä sekä koulutusta tarjoavat muun muassa YES–keskukset, Nuori Yrittäjyys ry, Taloudellinen tiedotustoimisto ja 4H-järjestö.

KUVIO 4. Yrittäjyyskasvatuksen kehittämisen verkosto (Opetusministeriö 2009)

3.6 Koulu-yrittäisyhteistyö yrittäjyyskasvatuksen toimintamuotona

Yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseen erityisesti yläkouluissa ja lukioissa kuuluu kiinteästi yhteydet elinkeinoelämään. Koulu- yritys yhteistyön kehittäminen on oma osa-alueensa yrittäjyyskasvatuksessa ja tällä hetkellä esitetään paljon vaatimuksia yhteistyön lisäämiseen. Paineita lisäävät nuorten toiveet, työelämän muutokset ja uusien opetussuunnitelmien perusteet.

Taloudellisen tiedotustoimiston eli TATin valtakunnalliset tutkimukset ovat lähivuosina voimakkaasti tuoneet esille yläkoululaisten ja lukiolaisten toiveet saada enemmän lisätietoa työelämästä kouluissa. TATin valtakunnallinen Kun koulu loppuu -tutkimus kertoo, että tammi- helmikuussa 2014 tehdyn kyselyn mukaan yläkoululaiset ja lukiolaiset ovat epävarmoja tulevaisuudensuunnitelmistaan. Nuorten mielestä koulut eivät anna riittävästi tietoa työelämästä koulutusvalintojen tueksi. Peräti 63 prosenttia kyselyyn vastanneista nuorista oli sitä mieltä, että työelämään liittyviä taitoja käsitellään koulussa melko vähän tai ei lainkaan. (Taloudellinen tiedotustoimisto 2014 a.)

Tutkimukseen vastasi yhteensä 4802 nuorta, joista yläkoululaisia oli 1958 ja lukiolaisia 2844. Tutkimuksen toteutti TATin toimeksiannosta T-Media Oy. TATin Opettajien asenneselvitys 2014 -tutkimus puolestaan kertoo siitä, että opettajilla olisi halua antaa enemmän tietoa työelämästä, mutta keinoja kaivataan lisää. Opettajat ovat kertoneet tutkimuksessa, että kouluilla ei ole riittävästi yhteistyötä työelämän kanssa eikä koulu anna riittävästi valmiuksia yrittäjyyteen. (Taloudellinen tiedotustoimisto 2014 a.)

TET- harjoittelu, yritys vierailut ja kummiluokkatoiminta ovat yleisimpiä yhteistyön muotoja yläkouluilla ja lukioissa. Yläkoulun työelämään tutustumisjaksoja eli TET -jaksoja voidaan kehittää yrittäjyyskasvatuksen näkökulmasta. Oppilaat voivat esimerkiksi kerätä yrityksistä tietoa ja tämän pohjalta koostettua tietopakettia voidaan hyödyntää alueen yritystoimintaan ja ammatteihin tutustuttaessa. (Ristimäki 2004, 111.)

OpeTET on opetushenkilöstön ja yrityksen yhteistyömuoto, jossa opettaja tutustuu yritykseen tai organisaatioon useimmiten yhden tai kahden päivän ajan. OpeTETin avulla opettaja voi saada uusia ideoita opetustyöhön ja päivittää tietojansa nykypäivän työelämän tarpeista. OpeTET-jakso voi toimia yhteistyön käynnistäjänä koulun ja yrityksen välillä. (Taloudellinen tiedotustoimisto 2014 b, 14.)

Seuraavaksi tarkastellaan koulun ja yritys­elämän yhteistyötä erityisesti yrittäjyyskasvatuksen tavoitteiden näkökulmasta. Ristimäki esittää, että yrittäjyyskasvatukseen koulun ja yritys­elämän yhteistyön kehittämiseen liittyy seuraavan kuvion 5 mukaisesti kolmikanta, jonka muodostavat oppilas, yritys ja opettaja. Toimivan ja tuloksekkaan yhteistyön rakentaminen edellyttää, että kaikkien osapuolien tarpeet ja tavoitteet otetaan huomioon. Yhteistyön perustan muodostavat opetusta säätelevät lait, opetussuunnitelmat sekä opettajan tietämys yrittäjyyskasvatuksesta. (Ristimäki 2004, 97–98.)

KUVIO 5. Koulun yrittäjyyskasvatuksellisen yritys­elämäyhteistyön toimintaympäristö (Ristimäki 2004, 98)

Tärkeä edellytys koulu-yritys­yhteistyön kehittämiseksi ja laajentamiseksi on, että yhteistyö hyödyttää molempia osapuolia. Kouluilla on oma kasvat­us- ja sivistystehtävänsä, kun taas yritysten tavoite on tehdä tulosta ja toimia kannattavasti. Tästä huolimatta kouluilla ja yrityksillä on yhteistyö­alueensa, jonka määrittäminen vaatii työtä ja suunnittelua, mutta tuloksena voi olla sitoutunut ja motivoitunut yhteistyö. (Ristimäki 2004, 98–99)

Yritys voi hyötyä koulu­yhteistyöstä esimerkiksi siten, että yritys ja sen edustama ala tulee tutuksi nuorille, ja näin voidaan viestiä tulevaisuuden työntekijöille positiivista imagoa ja kasvattaa kiinnostusta alaa kohtaan.

Kesätyöntekijöiden rekrytointimahdollisuudet voivat lisääntyä yhteistyön kautta. Laajemmin katsottuna nuorten tutustuminen paikallisiin yrityksiin voi olla lisäämässä nuorten kiinnostusta kotipaikkakuntaan ja sitä kautta vaikuttaa alueen tulevaan elinvoimaisuuteen. Toimivan yhteistyön kautta yritykset pääsevät kertomaan oikeaa tietoa toiminnastaan ja tarvittaessa oikomaan virheellisiä käsityksiä. Koulun ja yrityksen yhteistyö pääsee pienillä paikkakunnilla helposti mediassa esille ja näin saadaan myönteistä julkisuutta. Yhteistyö voi edistää yrityksen liiketoimintaa ja tuoda uusia kontakteja. (Ristimäki 2002, 26–28.)

Joskus koulun ja yrityksen yhteistyö voi johtaa konkreettiseen toimintaan, esimerkkinä matkatoimisto, joka järjesti luokalle onnistuneen luokkaretken. Tätä kautta yritys sai hyvän palautteen vuoksi lisää asiakkaita muista luokista. Liiketoiminnan osalta tulee kuitenkin sopia tarkat rajat. Koulu ei saa olla markkinointipaikka ja siihen liittyvät määräykset tulee ottaa huomioon. Yritys voi saada konkreettista apua koululta erilaisten pienten tehtävien hoitamiseen. Varsinkin kummiluokkatoiminnassa tämäntyyppistä yhteistyötä kehittyy usein. (Ristimäki 2002, 26–28.)

Koulu-yritysyhteistyön hyödyt koululle ja opettajalle ovat usein yrityksen hyötyihin nähden konkreettisempia. Myös koulu voi saada myönteistä julkisuutta yhteistyön tekemisestä. Yrityksestä avautuu koululle väylä päästä näkemään ja kokemaan työelämän tarpeita oikeassa ympäristössä. Tämä antaa eväitä kouluorganisaation kehittämiseen ja opettaja saa lisäkoulutusta. Koulu voi hyödyntää yhteistyötä siten, että eri oppiaineiden sisältöjä yhdistellään konkreettisella tavalla. Yhteistyö voi tuoda mukavaa vaihtelua koulutyöhön ja lisätä motivaatiota kehittämistyöhön. (Ristimäki 2004, 29)

Oppilaat voivat saada yritysyhteistyöstä uusia virikkeitä ja innostusta oppimiseen. Useimmiten yhteistyö koetaan mukavaksi ja mielenkiintoiseksi sekä kaikin puolin positii-viseksi. Oppilaat näkevät todellista työntekoa. Yritykseltä mahdollisesti tuleva rahallinen korvaus on merkittävää oppilaille ja lisää rahan arvostusta. Oppilaalle syntyy käsitys yrittäjän työstä ja vaatimuksista. Nuoren mahdollisuuksia arvioida myöhemmin yrittäjyyttä uravaihtoehtona voi saada lisää näkökulmia koulu-yritysyhteistyön kautta. Tällöin yrittäjyyskasvatus täyttää tavoitteena antaessaan valmiuksia yksilön tulevia valintatilanteita varten. (Ristimäki 2002, 30–31)

4 KOHTI TOIMENPIDESUUNNITELMAA

Tässä luvussa kuvataan, kuinka selvitys etenee kohti toimenpidesuunnitelmaa. Nuorten toiveita yrittäjyyteen ja työelämään liittyvistä asioista nousi esille Virroilla järjestetyssä työpajapäivässä. Kaikille Virtain opettajille toteutettiin kysely Yrittäjyyskasvatuksen mittaristoa hyödyntäen. Kyselyä täydennettiin teemahaastattelulla. Alakoulujen kuudesluokkalaiset pääsivät osallistumaan Yrityskylä- opintokokonaisuuteen ja vierailulle Pirkanmaan Yrityskylään.

4.1 Nuorten työpajapäivä

Virroilla järjestettiin helmikuussa 2014 yläkoulun, lukion ja Tredun Virtain toimipisteen opiskelijoille yhteinen työpajapäivä. Nuorilta kerättiin toiveita työ- ja vapaa-ajasta sekä koulutuksesta. Työpajassa oli esillä yrittäjyyteen ja paikkakunnan elinkeinoelämän tuntemiseen liittyviä kysymyksiä.

Työpajan vetäjät laativat koosteen eri aihealueiden tärkeimmistä esille nousseista kehittämisideoista. Opiskelijoiden vastauksista tärkeimpinä yrittäjyyden ja työelämän osalta nousivat:

- nuoret halusivat lisää tietoa paikkakunnan yrityksistä
- nuoret toivovat perustietoa mitä yrittäminen pitää sisällään
- lukioon toivottiin työharjoittelua.

Opiskelijoiden toiveiden perusteella näyttää siltä, että yrittäjyys- ja työelämätaitoja toivottaisiin tuotavan enemmän esille kouluissa. Samansuuntaisia tuloksia antaa TATin Kun koulu loppuu -tutkimus, jota on esitelty tässä opinnäytetyössä aiemmin kohdassa 3.6.

4.2 Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo™

Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo™ on maksuton nettipohjainen työkalu opettajille yrittäjyyskasvatuksen arviointiin ja mittaamiseen. Mittaristoa hallinnoi Lappeenrannan teknillinen yliopisto ja sitä ovat olleet kehittämässä ja rahoittamassa Euroopan Sosiaalirahasto, Opetushallitus ja Yksityisyrittäjien Säätiö. Mittariston kysymykset koostuvat viidestä eri teemasta: yrittäjämäinen pedagogiikka, yrittäjyyskasvatuksen sisällöt, verkostoyhteistyö, toimintakulttuuri ja oppimisympäristö sekä yrittäjyyskasvatuksen suunnittelu ja arviointi. (Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo™: Opaskirja 2012.) Mittaristoa voidaan erillisestä sopimuksesta käyttää myös alueellisen yrittäjyyskasvatuksen tilanteen selvittämiseksi (Ruskovaara 2014).

Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo™ koostuu kaiken kaikkiaan noin 140 kysymyksestä. Osa kysymyksistä on viisiportaisia, vastausvaihtoehtoina 0= en koskaan, 1=harvoin, 2=silloin tällöin, 3=melko usein, 4=jatkuvasti. Osa kysymyksistä on nominaalisasteikollisia, vastausvaihto-ehtona 0 = ei, 1 = kyllä. Mittaristossa kysytään seuraavista yrittäjyyskasvatukseen liittyvistä osa-alueista: yrittäjyys ja yritteliäisyys, sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys, luovuus, innovatiivisuus, epävarmuuden sietokyky, pedagogiset ratkaisut, toiminnalliset opetusmenetelmät ja -työtavat ja opettajuuden kehittyminen, toimintakulttuuri, jaettu asiantuntijuus, yrittäjämäinen toimintatapa, avoimet oppimisympäristöt, ympäröivän yhteiskunnan hyödyntäminen, työelämäprojektit, verkostoyhteistyö ja yritys-, järjestö- ja oppilaitosten välinen yhteistyö. (Hämäläinen 2014.)

Yrittäjyyskasvatuksen nykytilanteen selvittämiseksi Virroilla käytettiin Yrittäjyyskasvatuksen mittaristoa. Mittariston etuna verrattuna itse laadittuun kyselyyn on, että mittaristo toimii jatkuvasti käytettävissä olevana kehittämisvälineenä. Se on työkalu, jota voidaan käyttää koko koulu yhteisön yrittäjyyskasvatuksen arviointiin ja johtamiseen. Lisäksi etuna on, että opettaja saa mittaristoon vastattuaan välittömästi palautteen ja kehittämis-ehdotuksia sähköpostiinsa. Mittariston avulla vastaaja pääsee vertaamaan omaa toimintaa suhteessa muihin saman kouluasteen vastaajiin. Aiemmat vastaukset tallentuvat mittaristoon, joten omaa kehittymistä pääsee seuraamaan pitkällä aikavälillä. (Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo™: Opaskirja 2012.)

Mittariston tutkimuskäytöstä Virroilla sovittiin projektipäällikkö Elena Ruskovaaran kanssa. Mittariston loppuun lisättiin kuntatunniste Virrat. Virroilta tulleet opettajien vastaukset koottiin yhteen ja mittariston raportit saatiin Virtain osalta käyttöön tätä työtä varten. Mittaristoon rekisteröityminen ja vastaaminen ovat suojattua ja tietoturvallista. Vastaukset tallentuvat Lappeenrannan teknillisen yliopiston tutkijoiden käytössä olevaan tietokantaan. (Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo^{TM}: Opaskirja 2012.)

4.2.1 Kyselyn toteutus Virroilla

Kysely toteutettiin Virroilla Yrittäjyyskasvatuksen mittariston^{TM} avulla toukokuussa 2014. Saatekirje ja ohjeet lähetettiin opettajille henkilökohtaisesti sähköpostitse. Saatekirjeessä kerrottiin kyselyn tarkoituksesta ja ohjeet sisälsivät linkin mittaristoon kirjautumista varten. (Liite 1) Ohjeissa pyydettiin valitsemaan kyselyn lopuksi valikosta kuntatunniste Virrat. Vastausprosentti jäi ensimmäisen kyselyn jälkeen alhaiseksi ja sen vuoksi kysely toteutettiin uudelleen syyskuussa 2014. Kysely lähetettiin kaikille Virroilla toimiville opettajille alakouluilla, yläkoulussa, lukiossa ja Tredun Virtain toimipisteen opettajille. Kysely lähetettiin yhteensä 78:lle Virroilla toimivalle opettajalle.

4.2.2 Kyselyn tulokset

Yrittäjyyskasvatuksen mittaristoon vastasi yhteensä 20 opettajaa ja vastausprosentti oli 25,6. Alakoulujen opettajien vastauksia oli 11 kpl, yläkoulun 2 kpl, lukion 5 kpl ja Tredun 2 kpl. Yläkoulun alhainen vastausmäärä johtuu todennäköisesti siitä, että useat opettajat antavat opetusta sekä yläkoulussa että lukiossa.

Vastausprosentti 25,6 oli niin alhainen, että tuloksista ei voida vetää suoria johtopäätöksiä. Yrittäjyyskasvatuksen mittariston tuloksia Virtain osalta voidaan tarkastella alakoulujen ja lukion osalta vertailemalla niitä mittariston koko Suomen keskiarvoihin. Yläkoulusta vastauksia oli kaksi, joten sen osalta ei voida tehdä vertailuja. Ammatillisissa perustutkinnoissa yrittäjyys kuuluu kaikille pakollisiin opintoihin, joten Tredun oli perusteltua rajata tästä selvityksestä pois.

Alhainen vastausprosentti saattaa johtua myös siitä, että yrittäjyyskasvatuskäsite koettiin vieraaksi ja omaan toimenkuvaan kuulumattomaksi. Myöhemmin toteutettu teemahaastattelu toi esille yrittäjyyskasvatuksen käsitteeseen liittyviä ongelmia ja vahvistaa tätä olettaa. Yrittäjyyskasvatusta ei aina mielletä kaikille opettajille kuuluvaksi ja sekin voi olla vastaamattomuuden syynä. Joillekin mittaristoon rekisteröityminen on voinut olla vastaamista estävä tekijä.

Tulosten vertailua varten käytettiin koko maan tuloksista muodostettuja summamuuttujia, joiden sisältö koostuu useista saman teeman kysymyksistä. (Liite 2). Koko maan vertailutiedot saatiin käyttöön tutkimusta varten Lappeenrannan teknillisestä yliopistosta. Muiden alakoulujen opettajien vastausten vertailuaineiston määrä mittaristossa on 561 kappaletta. Yrittäjyyskasvatuksen suunnittelu ja arviointi ovat alakouluissa Suomen keskiarvoa alemmalla tasolla. (Liite 3). Tämä selittynee sillä, että Virroilla ei ole laadittu yrittäjyyskasvatuksen suunnitelmia. Lisäksi arviointimenetelmiä, esimerkiksi Yrittäjyyskasvatuksen mittaristoa ei ole ollut aiemmin käytössä.

Alakoulujen toteuttama yrittäjyyskasvatus Virroilla on vertailuaineistoon nähden useissa kohdissa Suomen keskiarvojen tasolla. (Liite 3). Tästä voidaan päätellä, että opettajat käyttävät sisäistä yrittäjyyttä vahvistavia menetelmiä. Useat Virtain alakoulut ovat profiloituneet toiminnallisina ja yritteliäisyyttä painottavina kouluina ja seuraavassa muutama esimerkki. Vaskiveden koulu on profiloitunut metsäkouluksi nimellä Mimmin Metsäkoulu. Koulu omistaa metsää, jota käytetään oppimisympäristönä. Kotalan koulu on nimetty Erä- ja Yrittäjyyskoulu Kituseksi. Koulun esittelyssä kerrotaan, että yrittäjyyden kipinän luominen voi saada nuoret huomaamaan, että kotikylästäkin voi löytyä töitä. Liedenpohjan koulu on profiloitunut nimellä Maaseutu- ja Luontokoulu Ilmarinen. (Kotala 2015; Liedenpohja 2015; Vaskivesi 2015.)

Lukion vastaukset kohtiin oppimateriaalit ja työkalut, yrittäjyyden näkyminen ja suunnittelu ja arviointi ovat kaikki vertailuaineistoon nähden Suomen keskiarvoa alhaisemmalla tasolla. (Liite 4). Toisaalta taas aktiivisuuteen ja vastuullisuuteen ohjaaminen ja luovuuteen kannustaminen ovat hieman Suomen keskiarvoa korkeammalla tasolla. (Liite 4).

Tästä voidaan päätellä, että sisäistä yrittäjyyttä vahvistavaa toimintaa on, mutta yrittäjyyskasvatus toimien suunnittelu ja arviointi on vähäisempää. Tulosten perusteella voidaan arvioida, että yrittäjyyskasvatus ja yrittäjyyden näkyminen eivät ole erityisenä painopistealueena.

4.3 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu on laadullinen tutkimusmenetelmä, joka toimii selvityksen toteuttamisessa silloin kun tavoitteena on ilmiön kokonaisvaltainen ymmärtäminen (Vilkkä 2003, 63). Haastattelun avulla saadaan hankittua tarkempaa ja syvällisempää tietoa, jolla voidaan täydentää kyselytutkimuksen tuloksia.

Teemahaastattelu tehtiin tammikuussa 2015 ryhmähaastatteluna. Osa haastateltavista työskentelee sekä yläkoulun että lukion puolella. Haastateltavat henkilöt valittiin sillä perusteella, että heillä katsottiin olevan eniten tietoa käsiteltävästä temasta. Haastattelun tavoitteena oli kerätä kyselytutkimusta syventävää tietoa yrittäjyyskasvatuksen ymmärtämisestä ja yrittäjyyskasvatustoimien nykytilanteesta Virtain yläkoulussa ja lukiossa. Haastattelun tarkoituksena oli lisäksi pohtia yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita sekä ideoida uusia toimintamuotoja. Teemahaastattelu toteutettiin puolistrukturoituna. Haastattelijalla oli valmistellut teemat ja kysymykset etukäteen. Paikka oli Virtain yläkoulun ja lukion opettajanhuone ja haastattelu toteutettiin iltapäivällä oppituntien jälkeen. Haastattelu nauhoitettiin haastateltavien luvalla tutkimusta varten. Haastattelu litteroitiin ja useiden luku- ja kuuntelukertojen jälkeen esiin nousi seuraavia asioita.

4.3.1 Haastattelun tulokset

Ensimmäisenä teemana oli yrittäjyyskasvatus-käsite: miten haastateltavat ymmärtävät ja määrittelevät sen. Haastateltavat määrittelevät yrittäjyyskasvatuksen mieluummin pelkästään yrittäjyytenä ja erityisesti sisäisenä yrittäjyytenä. Yrittäjyyskasvatus sanaa ei juuri käytetä, eivätkä kaikki haastateltavat tunnista yrittäjyyskasvatus termiä esiintyvän opetussuunnitelmissa. Haastateltavien näkemyksen mukaan opetussuunnitelmissa korostuvat aloitteellisuus ja yritteliäisyys.

Toinen kysymys oli toteutetaanko yrittäjyyskasvatusta riittävästi. Osa haastateltavista ei nähnyt yrittäjyyskasvatuksen tärkeyttä yläkoulussa, koska oppilaat ovat ”siinä iässä”. Tässä yhteydessä haastateltavat nostivat esille työelämäyhteistyön. Se oli haastateltavien mielestä yrittäjyyskasvatusta kannatettavampi asia, jota saisi olla enemmän sekä yläkoulussa että lukiossa.

Yritysten kesätyöpaikkojen markkinointi keväällä olisi hyvää yrittäjyyskasvatusta.

Kolmannessa teemassa pohdittiin sitä, kenelle yrittäjyyskasvatus kuuluu. Vastauksista voidaan päätellä, että asia ei haastateltavien mielestä varsinaisesti kuulu kenenkään vastuulle, koska se on opetussuunnitelmissa läpäisyperiaatteella. Haastateltavat nostivat esille, että yrittäjyyskasvatus oli viimeksi pinnalla 1990- luvulla, ja silloin oli opettajien koulutusta sekä muutamia tapahtumia koko koululle. Yrittäjyyskasvatus on haastateltavien mielestä teema, joka nousee esiin noin kymmenen vuoden välein, eivätkä kehittämistoimet jää pysyviksi. Eräs haastateltavista arvioi yhdeksi syyksi sen, että nuorten tekemät omat yrittäjyysprojektit ovat ajankäytöltään niin kuormittavia sekä opiskelijoille että opettajille.

Neljännessä teemassa kartoitettiin yrittäjyyskasvatuksen toimia tällä hetkellä yläkoulussa ja lukiossa. Alla olevassa taulukossa on tiivistetysti esitetty yrittäjyyskasvatuksen nykytilanne Virroilla sekä yläkoulussa että lukiossa.

TAULUKKO 1. Yrittäjyyskasvatustoimien nykytilanne Virroilla

<i>Onko yrittäjyyskasvatuksen</i>	<i>Yläkoulu</i>	<i>Lukio</i>
<i>Teemapäivä</i>	<i>ei</i>	<i>ei</i>
<i>Valinnaiskursseja</i>	<i>ei</i>	<i>ei</i>
<i>Yritysvierailuja</i>	<i>on</i>	<i>ei</i>
<i>NY – toimintaa</i>	<i>ei</i>	<i>ei</i>

Yrittäjyyskasvatus tulee haastateltavien mukaan esille yläkoulussa yhteiskuntaopissa ja oppilaan ohjauksessa liittyen erityisesti TET -jaksoihin. Lukiossa yrittäjyyttä käsitellään talous- ja lakitiedossa. Haastateltavat kertoivat, että yhteistyötä tehdään yritysten, Taloudellisen tiedotustoimiston, Teknologiateollisuus ry:n, Tredun ja Virtain 4H -yhdistyksen kanssa.

Viimeisessä teemassa keskusteltiin yrittäjyyskasvatuksen tavoitteista ja uusista ideoista tulevaa toimenpidesuunnitelmaa varten. Haastateltavat toivat esille 15 vuotta sitten järjestetyt tilaisuudet, joissa paikalliset yrittäjät tulivat koululle ja esittelivät yrityksiään ja tuotteitaan. Tilaisuudet olivat toimivia ja niistä on jäänyt hyviä kokemuksia. Vastaavan tyyppisen tapahtuman suunnittelu lukioon on parhaillaan meneillään. Haastateltavat toivoivat yritysten vierailuja kouluun, koska se voisi olla helpompi tapa, kun oppilaita ei tarvitsisi kuljettaa. Yksi konkreettinen esiin noussut idea oli yritysten kesätyöpaikkojen markkinointi keväisin koululla. OpeTET eli opettajien työelämään tutustumisten aloittaminen oli yhden haastateltavan esittämä idea.

Yritysvierailut koettiin tärkeäksi asiaksi ja haastateltavat pohtivat niiden toteutustapoja:

Nuori näkee paljon enemmän kun pääsee yritykseen vierailemaan. Molempia on tehty, mutta luokkahuoneessa yrityksen esittely jää pinnalliseksi.

Yritysvierailut pitäisi olla pienille ryhmille, ja olla nuorille valinnanvaraa mikä kiinnostaa.

Räätälöidyt yritysvierailut ovat parhaita.

Yrityksillä on materiaaleja netissä, joita voisi hyödyntää opetuksessa.

Yrittäjyyskasvatuksen valinnaiskursseja ei ole tällä hetkellä yläkoulussa eikä lukiossa. Haastateltavat toivat esille, että tulevaisuudessa yrittäjyyden valinnaiskurssi voisi olla mahdollinen yläkoulussa kahdeksaluokkalaisille niin sanottuna lyhytkurssina. Lukioon voisi haastateltavien mukaan tuoda aika vapaasti uusia kursseja. Jos siihen päädyttäisiin, resursseja olisi esimerkiksi työelämäkurssiin, kertoi yksi haastateltavista.

Haastateltavien mielestä yrittäjyyskasvatuksen lisäämisen ja kehittämisen haasteita ovat uudet opetussuunnitelmat ja kiireinen uudistumisvaihe kouluissa. Resurssit menevät uusien opetussuunnitelmien laatimiseen ja käynnistämiseen eikä yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen ja koulutukseen välttämättä löydy aikaa. Paikallinen opetussuunnitelmatyö on vasta alussa. Haastateltavien mukaan uusien opetussuunnitelmien sisällöllä on tärkeä merkitys siinä, miten ja missä laajuudessa yrittäjyyskasvatusta tullaan jatkossa toteuttamaan.

4.3.2 Pohdintaa haastattelun tuloksista

Teemahaastattelun yhtenä tavoitteena oli kerätä syventävää tietoa yrittäjyyskasvatuksen ymmärtämisestä. Tavoite toteutui, koska haastattelussa tuli ilmi, että yrittäjyyskasvatus ja sen sisältö ymmärretään useilla eri tavoilla. Tämä saattaa olla syynä kyselytutkimuksen alhaiseen vastausmäärään. Koska kaikki haastateltavat eivät löydä yrittäjyyskasvatusta opetussuunnitelmista, voidaan olettaa että yrittäjyyskasvatus ei silloin toteudu parhaalla mahdollisella tavalla.

Yrittäjyyskasvatuksen ei koettu kuuluvan varsinaisesti kenenkään vastuulle, koska se on ollut opetussuunnitelmissa läpäisyperiaatteella. Tästä voidaan päätellä, että teeman käsittelyn laajuus saattaa riippua opettajan mielenkiinnosta asiaa kohtaan. Yrittäjyyskasvatus koettiin teemaksi, joka nousee ajoittain esiin ja kehittämistoimet eivät ole jääneet pysyviksi. Tämä voi johtua siitä, että yrittäjyyskasvatus on puuttunut paikallisista opetussuunnitelmista, eikä teemasta ole laadittu tavoitteellisia suunnitelmia.

Haastattelun tavoitteena oli selvittää, mikä on nykytilanne yrittäjyyskasvatustoimissa. Selvitys onnistui hyvin ja haastateltavat toivat selkeästi esille toteutuneita onnistuneita käytäntöjä sekä uusia ideoita. Työelämäyhteistyö ja tutustuminen paikalliseen elinkeinoelämään nousivat tärkeiksi teemoiksi. Haastattelun tuloksia voitiin hyödyntää toimenpidesuunnitelman ehdotusten laadinnassa.

4.4 Yrityskylä-opintokokonaisuuden pilotointi Virroilla

Yrityskylä on alakoulujen kuudesluokkalaisille suunniteltu yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli, joka on saavuttanut kansainvälistä huomiota suomalaisena koulutusinnovaationa. Yrityskylä pilotoitiin Helsingissä 2010 ja toiminta on laajentunut siten, että tällä hetkellä Yrityskylä toimii kahdeksan ympäri Suomen. Lukuvuonna 2014–2015 Yrityskylissä vieraili yhteensä 40 000 oppilasta. Rahoituksesta vastaavat opetus- ja kulttuuriministeriö, säätiöt, yhteistyökumppanit ja kunnat. Yrityskylän kehittämisestä ja hallinnoinnista vastaa Taloudellinen tiedotustoimisto TAT. (Yrityskylä 2014.)

Yrityskylässä opettaja voi yhdistellä koulussa opittuja sisältöjä ympäröivään yhteiskuntaan. Yrityskylä-vierailua edeltää kymmenen tunnin opintokokonaisuus oman opettajan ohjaamana. Tunnit valmistavat Yrityskylä -päivään ja oppilaiden käytössä on tehtäväkirja. Opintokokonaisuuden sisällöt liittyvät talouteen, verotukseen, pankkitoimintaan, mainontaan, työnhakuun sekä siihen mitä eroja on yritystoiminnalla ja julkisilla palveluilla. Oppilaat pääsevät harjoittelemaan työnhakua siten, että jokainen oppilas hakee töitä Yrityskylästä täyttämällä työhakemuksen. Opettaja järjestää luokassa työhaastattelut, joiden perusteella oppilaat valitaan Yrityskylään eri ammatteihin. (Yrityskylä 2014.)

Opintokokonaisuus huipentuu yhden päivän vierailuun Yrityskylään. Oppilaat työskentelevät omissa yrityksissä ja ammateissa ennalta suunnitellun käsikirjoituksen mukaisesti. Kaikki Yrityskylät ovat muodostuneet oman alueen elinkeinorakenteen ja yhteistyökumppanien näköisiksi. Yrityskylistä löytyy noin 15 yritystä ja julkista palvelua, esimerkiksi pankki, kauppa, energiayhtiö ja kaupungintalo. Luokan vierailun aikana ohjaamisesta huolehtivat Yrityskylän omat ohjaajat ja opettajan tehtävänä on toimia tarkkailijana ja asiakkaana. (Yrityskylä 2014.)

Yrityskylän esittelytilaisuus järjestettiin 30.9.2014 Virroilla. Yrityskylä -opintokokonaisuudesta oli kertomassa Pirkanmaan Yrityskylän aluekoordinaattori Johanna Vihinen. Tilaisuudessa mukana olleet kuudensien luokkien opettajat olivat valmiita kokeilemaan toimintamallia kevään 2015 aikana kaupungin elinkeinotoimen tuella. Kaikki Virtain kuudesluokkalaiset opettajineen suorittivat Yrityskylä -opintokokonaisuuden kevään 2015 aikana. Kokonaisuuteen kuului päivän vierailu Pirkanmaan Yrityskylässä Tampereella.

Virtain alakoulujen kuudensien luokkien opettajilta kerättiin palautetta sähköpostitse Yrityskylä – vierailun jälkeen. Palautetta antoi neljä opettajaa.

Opettajien mielipiteitä Yrityskylä – opintokokonaisuudesta:

Yrityskylä oli kaikin puolin hyvä opetuskokonaisuus!

Yrityskylä kokonaisuus oli erinomainen.

Toimintamalli oli hieno. Loistava kokonaisuus.

Opettajien kommentteja Yrityskylän materiaaleista ja luokassa pidettävistä oppitunneista:

Opettajan avuksi laaditut tuntisuunnitelmat olivat todella hyvä apu. . Vaatii opettajalta perehtymistä.

Tehtävät olivat kyllä todella hyviä ja hyödyllisiä ja kivojakin.

Oppilaan työkirja antoi selkeät sävelet opiskeluun.

Oletettu tuntimäärä 10 ei riitä - varattava 15-20.

Tunnit oli hyvin rakennettu ja opettajan opas sekä oppilaiden kirja olivat toimiva kokonaisuus.

Laskeskelin, että pidimme tuplamäärän tunteja, sillä asiat kiinnostivat oppilaita ja asioita riitti pohdittavaksi.

Kymmenen tuntia niihin valmistaviin tehtäviin ei riittänyt alkuunkaan.

Minkälaista palautetta tuli oppilailta?

Asiat kiinnostivat oppilaita. Ammatinvalinta oli kivaa, ja itse Yrityskyläpäivä oikein onnistunut. Oppilaita opastettiin paikan päällä riittävästi, jotta tiesivät, mitä heidän pitää tehdä minäkin kellonaikana.

Kaikista oli tosi kivaa. Yrityksen toiminnan perusasioihin tutustuminen on mielenkiintoista.

Eriyisesti lasten kirjassa oleva yrityksen pyörittämistehtävä; jäätelökioski, oli erittäin suosittu.

Lapset ottivat kaikki työtehtävät innoissaan ja "tosissaan" vastaan. He kokivat olevansa "oikean" yhteiskunnan työntekijöitä, kuluttajia ja asiakkaita.

Oppilaista kaikkien tehtävien tekeminen oli kivaa ja yrityskyläpäivä oli mahtava. Ylen porukka oli tosin harmissaan, kun radiota ei saanut käyttää. Kaipasivat myös enemmän tehtäviä, koska kehuivat tehneensä ainokaisen tehtävänsä yhdellä työvuorolla. Meidän päivänämme esiintyi myös huijauslaskuja, joista oppilaani olivat tosi närkästyneitä. Muutamalta ne kuulemma pilasivat koko päivän.

Lopuksi opettajilta kysyttiin, suosittelvatko he Yrityskylä – opintokokonaisuutta jatkossa toteutettavaksi Virroilla.

Minusta Yrityskylä -mallia kannattaa ehdottomasti toteuttaa jatkossakin

Ehdottomasti!

Loistava kokonaisuus ja ehdottomasti suosittelen tätä kaikille kuudesluokkalaisille. Tämä on oikea konsepti saada oppilaat kiinnostumaan ja ymmärtämään yritysmaailmaa ja sitä miten yhteiskunta pyörii.

Ehdottomasti pitää toteuttaa vuosittain ja nimenomaan näin, ettei koulu joutuisi maksamaan kyytejä. Pienillä kouluilla ei siihen nimittäin ole varaa.

5 POHDINTA JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Tässä opinnäytetyössä ensimmäinen tehtävänäni oli selvittää, mikä on yrittäjyyskasvatuksen nykytila Virroilla. Kyselyn toteuttamisessa käytin valmista työkalua Yrittäjyyskasvatuksen mittaristoa. Tavoitteena oli kartoittaa eri kouluasteiden opettajien toteuttamaa yrittäjyyskasvatusta. Toinen tavoite oli tehdä opettajille tutuksi Yrittäjyyskasvatuksen mittariston käyttöä arvioinnin ja kehittämisen välineenä. Ruskovaaran mukaan suomalaisten opettajien kokemukset mittaristosta ovat olleet rohkaisevia ja vastaaminen on auttanut jäsentämään yrittäjyyskasvatusta monipuolisemmaksi kasvatusteemaksi (Ruskovaara 2012).

Kyselyn vastausprosentti 25,6 oli niin alhainen, että sen tuloksista ei voida vetää suoria johtopäätöksiä. Alakoulujen ja lukion osalta voitiin tehdä vertailuja valtakunnallisiin keskiarvoihin. Vertailuista voidaan päätellä, että sisäistä yrittäjyyttä edistäviä työtapoja käytetään, mutta yrittäjyyskasvatuksen suunnittelu ja arviointi ovat valtakunnan keskiarvoja alhaisemmalla tasolla. Kyselyn tekeminen Yrittäjyyskasvatuksen mittaristolla verrattuna itse laadittuun kyselyyn lisäsi selvitykseni luotettavuutta, koska mittariston kysymykset ovat tutkijaryhmän laatimia. Ilman mittariston käyttöä tulosten vertailtavuus ei olisi ollut mahdollista.

Kyselyn tuloksien syventämiseksi tein teemahaastattelun joukolle yläkoulun ja lukion opettajia. Haastattelussa tuli esille, että yrittäjyyskasvatus tulee esiin noin kymmenen vuoden välein ja kehittämistoimet eivät jää pysyviksi. Tämä asia tuli esiin myös lähdeaineistossa ja syynä saattaa olla se, että yrittäjyyskasvatuksen kehittämistoimet on tehty pääosin hankkeiden voimin, jotka ovat olleet kestoltaan määräaikaista. Työelämäyhteistyö ja tutustuminen paikalliseen elinkeinoelämään nousivat haastattelussa tärkeiksi edistettäviksi teemoiksi. Tämä on positiivinen asia jatkotoimenpiteiden kannalta, koska toimeksiantaja yrittäjyysyhdistys sekä koulut saavat tästä hyvän pohjan lähteä kehittämään koulu-yrittäisyhteistyötä. Suunnittelussa voidaan hyödyntää vuosikelloa, jonka avulla yhteistyö saadaan säännölliseksi ja aikataulut sovitettua hyvissä ajoin. Resurssien säästämiseksi Virtain yläkoulun ja lukion kannattaa tehdä tiivistä yhteistyötä koulu-yrittäisyhteistyön suunnittelussa ja toteutuksessa.

Toimeksiantoon kuului osana Yrityskylä-opintokokonaisuuden pilotointi Virroilla. Kaikki Virtain kuudesluokkalaiset suorittivat Yrityskylä-kokonaisuuteen kuuluvat oppitunnit ja niiden päätteeksi vierailun Yrityskylään Tampereelle. Palautteiden ja havaintojeni mukaan Yrityskylä-opintokokonaisuus oli erittäin toimiva ja antoisa, ja sitä on suositeltavaa jatkaa vuosittain osana yrittäjyyskasvatuksen kokonaisuutta. Yrityskylä-kokonaisuuteen osallistuminen edellyttää resursseja oppilaiden kuljetukseen.

Haastattelussa ja lähdeaineistossa tuli esille, että yrittäjyyskasvatuksen säännöllinen toteutuminen kouluissa edellyttää, että se on kirjattu paikallisiin opetussuunnitelmiin. Nyt on meneillään opetussuunnitelmauudistus, jossa yrittäjyyskasvatuksen asema vahvistuu. Uusi laaja-alainen opintokokonaisuus on nimeltään työelämä ja yrittäjyys. Opinnäytetyön aihe on siten hyvin ajankohtainen. Opetussuunnitelmauudistus on luonteva ajankohta päivittää opetuksen painopistealueita.

Mielestäni tämä selvitys, jossa yhdistin määrällistä ja laadullista tutkimustapaa, antoi riittävän tarkan kuvan nykytilanteesta yrittäjyyskasvatuksesta Virroilla. Pystyin huomioidaan paikkakunnan yrittäjyyskasvatuksen lähtötason laatiessani toimenpide-ehdotuksia. Tämä lisäsi osaltaan työn luotettavuutta. Oma ammatillinen osaamiseni kehittyi tämän prosessin aikana. Olen toiminut nuorisojärjestössä ja hankkeissa yrittäjyyskasvatuksen kehittämistehtävissä. Perehdyin laajasti yli vuoden ajan lähdekirjallisuuteen, uusimpiin tutkimuksiin, menetelmiin ja opetussuunnitelmauudistukseen teoriaosuutta kootessani. Tietopohjani yrittäjyyskasvatuksesta lisääntyi ja osaan mielestäni nähdä asian laajemmin koko yrittäjyyskasvatuksen verkosto huomioiden. Haastavinta oli tämän kiinnostavan ja monialaisen aihealueen rajaaminen. Aikataulua pidensin hieman alkuperäisestä suunnitelmasta. Kyselyn uusintakierros ja Yrityskylä-opintokokonaisuuden suorittaminen edellyttivät lisää aikaa.

Koen, että opinnäytetyöprosessi on onnistunut hyvin ja tavoitteet saavutettiin. Nykytilan selvityksen pohjalta olen laatinut toimenpide-ehdotuksia, joita toimeksiantaja voi lähteä koulujen ja muun verkoston kanssa yhteistyössä toteuttamaan. Tämän selvityksen aikana opettajat ovat tutustuneet Yrittäjyyskasvatuksen mittaristoon ja Yrityskylä-opintokokonaisuus on toteutettu Virroilla ensimmäisen kerran.

Yrittäjyyskasvatus-teema on ollut esillä keskusteluissa, kokouksissa ja paikallisessa opetussuunnitelmatyössä. Tämän johdosta Virtain lukioon on syksyllä 2015 tulossa vapaaehtoinen työelämä- ja yrittäjyyskurssi. Kurssin toteutuksesta vastaa Virtain 4H- yhdistys ja paikallinen yrittäjyysyhdistys on mukana yhteistyössä. Tässä toteutuu hienosti yrittäjyyskasvatuksen verkoston paikallinen yhteistyö.

Työn tuloksena laadin toimenpide-ehdotuksia, joiden pohjana käytin Yrittäjyyskasvatuksen mittariston ja teemahaastattelun tuloksia sekä kokemuksia Yrityskylästä. Näiden lisäksi toimenpide-ehdotukset pohjautuvat valtakunnallisiin tutkimuksiin, lukuisiin asiantuntijahaastatteluihin ja omaan työkokemukseeni. Toimenpide-ehdotukset on esitetty seuraavaksi siten, että esitystavassa on huomioitu visuaalinen ilme. Toimenpide-ehdotukset -osio on irrotettavissa tästä työstä helposti ja se on valmiissa muodossa esiteltäväksi ja jaettavaksi.

Toivon, että toimeksiantaja yrittäjyysyhdistys, opettajat ja muut yrittäjyyskasvatuksen verkoston toimijat saavat poimittua tästä opinnäytetyöstä ideoita vahvistaakseen nuorten yrittäjyyskasvatuksen polkua. Polku johtakoon yritteliääseen ja luovaan toimintaan paikallakunnan tulevaisuuden ja sen elinvoimaisuuden vahvistamiseksi!

Toimenpide-ehdotuksia yrittäjyyskasvatuksen vahvistamiseksi Virroilla lukuvuonna 2015–2016

1 Koulu-yritysyhteistyön lisääminen ja kehittäminen

Koulu-yritysyhteistyö tarkoittaa muun muassa koululuokan tai opettajan vierailuja yrityksissä, yrittäjien kutsumista kertomaan omia yrittäjätarinoita, yritysten mukaan ottamista opetuksen järjestämiseen tai toimeksiantojen toteuttamista yrityksille osana opetusta.

Toimintamalli-ideoita:

Alakoulut:

- Tutustuminen vanhempien ammatteihin
- Vierailut lähialueen yrityksiin

Nuori Yrittäjyys ry:n ohjelmien pilotointi:

- NY Minä + sinä = me -ohjelma (1.-2.-lk)
- NY Mitä ihmiset tekevät? -ohjelma (3.-4. lk)
- NY 6h -leiri 5.-6. -luokkalaisille, toteutus yhdessä 8.-9.-luokkalaisten kanssa

Alakoulujen kuudennet luokat:

- Yrityskylä -opintokokonaisuus on pilotoitu keväällä 2015 Virroilla. Palautteiden ja kokemusten perusteella Yrityskylä kannattaa ottaa osaksi kuudensien luokkien vuosittaista ohjelmaa. Yrityskylä -käynti edellyttää vuosittain resursseja oppilaiden kuljetukseen Tampereelle.

Yläkoulu ja lukio:

- Tilaisuuksien järjestäminen koulu-yrittäjäyhteistyön kehittämiseksi: Ope-Yrittäjä - treffit
- Yritysten kesätyöpaikkojen markkinointi keväisin koululla
- OpeTET- jaksot
- Yrittäjyys-teemapäivät
- Yrittäjän päivä -teematapahtumat 5. syyskuuta vuosittain
- Business-rastitapahtuma
- Yritysvierailut
- Yrittäjien vierailut koulussa

Nuori Yrittäjyys ry:n ohjelmien pilotointi:

- NY Menestyksen avaimet - oma talous hallussa! - ohjelma (7.-9. lk)

Toimenpide-ehdotukset lukioon:

- NY Vuosi yrittäjänä -ohjelman tai 4H-Yritys -toiminnan kokeilu
- Vapaaehtoiseen kurssiin yrittäjyys- ja työelämäkurssi

NY Vuosi yrittäjänä on suunnattu peruskoulun 9.-luokkalaisille sekä lukion ja ammatillisen toisen asteen opiskelijoille. Ohjelma suoritetaan osana oppilaitoksen opetusta.

Opinto-ohjelmassa perustetaan lukuvuoden ajaksi oikealla rahalla toimiva miniyritys (NY-yritys). Oppilaat käyvät lukuvuoden aikana läpi yrityksen kaikki vaiheet perustamisesta yrityksen lopettamiseen.

NY-yritys tarjoaa nuorille oppimisympäristön, jossa nuoret voivat kokeilla opittujen taitojen hyödyntämistä käytännössä.

(www.nuoriyrittajyys.fi)

Koulun työelämäyhteistyön vuosikello

Suunnittelussa kannattaa hyödyntää vuosikelloa, jonka avulla yhteistyö saadaan säännölliseksi ja aikataulut sovitettua hyvissä ajoin.

(Opetin; www.opetin.fi 2014)

2 Laaditaan yrittäjyyskasvatuksen suunnitelma

Yrittäjyyskasvatuksen suunnitelman laatiminen:

- **Määritellään tavoitteet** - sisäinen, ulkoinen ja omaehtoinen yrittäjyys ikävuosien mukaan huomioiden.
- **Suunnitellaan** miten tavoitteisiin pyritään sekä miten yrittäjyyskasvatus integroidaan eri oppiaineisiin.
- **Suunnitteluun mukaan** opettajat, yrittäjät, viranhaltijat, luottamushenkilöt ja muut verkoston toimijat.
- **Selvennetään** yhteisesti mitä yrittäjyyskasvatuksen käsitteellä tarkoitetaan ja mikä on yrittäjyyskasvatuksen sisältö.
- **Liitetään** suunnitelma osaksi kunnan ja elinkeinotoimen strategioita sekä uusia opetus-suunnitelmia.

3 Yrittäjyyskasvatus painopistealueeksi uusiin paikallisiin opetussuunnitelmiin

Yrittäjyyskasvatuksen säännöllinen toteutuminen kouluissa edellyttää, että se on kirjattu paikallisiin opetussuunnitelmiin. Nyt on meneillään opetussuunnitelmauudistus, jossa yrittäjyyskasvatuksen asema vahvistuu. Uusi laaja-alainen opintokokonaisuus on nimeltään työelämä ja yrittäjyys.

Tärkeää ottaa huomioon:

Resurssien varaaminen

- **Hankitaan ja koordinoidaan** resursseja toiminnan kehittämiseen ja toteuttamiseen. *(koulutus, kuljetukset, suunnittelu- ja organisointityö)*
- **Nimetään** yrittäjyyskasvatuksen kehittämisestä vastaava ryhmä. Kootaan ja nimetään yrittäjyyskasvatuksen yhteyshenkilöt eri kouluasteilta. Järjestetään säännöllisiä tapaamisia vähintään kaksi kertaa lukukaudessa.

Opettajien koulutus

- **Järjestetään** VESO -päiviä ja muuta täydennyskoulutusta yrittäjyyskasvatuksen perus-osaamisen vahvistamiseksi. **Otetaan** koulutuksiin mukaan koko paikallinen yrittäjyyskasvatuksen toimijoiden verkosto.

Yrittäjyyskasvatus on verkostoyhteistyötä

- **Kootaan** paikalliset toimijat yhteen. Hyödynnetään Nuori Yrittäjyys ry:n, YES-keskuksen ja 4H-järjestön palveluja.

4 Seuranta ja arviointi

- **Yrittäjyyskasvatuksen Mittariston avulla** voidaan seurata yrittäjyyskasvatustoimien kehittymistä Virroilla. Suositeltavaa on vuosittain koko opetushenkilöstön henkilökunnan keskuudessa toteutettava arviointi Yrittäjyyskasvatuksen Mittaristoon vastaamalla.

LÄHTEET

Euroopan komissio. 2012. Yrittäjyyskasvatus nousussa -lehdistötiedote. Tulostettu 1.3.2015. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-365_fi.htm?locale=en

Euroopan komissio. 2006. Euroopan parlamentin ja neuvoston suositus elinikäisen oppimisen avaintaidoista. Tulostettu 15.11.2014.
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:fi:PDF>

Haapamäki, V. kaupunginjohtaja. Puusta energiaa seminaari 13.11.2014. BioVirrat ja Killinkoski- hanke. Tulostettu 10.6.2015.
http://www.puuenergia.com/images/aineistopankki/muut/Esitykset/Loppuseminaari2014/Virtain_kaupunki_Haapamaki.pdf

Halava, I. tulevaisuudentutkija. 2012. Tulevaisuuden yrittäjyys. Youtube 2012. Katsottu 2.2.2015. <https://www.youtube.com/watch?v=LISkjI6mqbs>

Halinen, I. opetusneuvos. 2015. Haastattelu 21.1.2015. Haastattelija Valkeinen, N.

Hämäläinen, M. suunnittelija. 2014. Mittariston vastaukset/Virrat. Sähköpostiviesti. minna.hamalainen@lut.fi. Luettu 18.11.2014.

Härkin, N. Yrityskatsaus 2014. Työ- ja elinkeinoministeriö. Luettu 15.4.2015. https://www.tem.fi/files/41042/TEMjul_39_2014_web_02102014.pdf

Kansikas, J. 2007. Kasva yrittäjyyteen. Helsinki: Talentum Media Oy.

Kotala. 2015. Kotalan koulu. Luettu 2.7.2015.
<http://www.kotala.fi/koulu/>

Kyrö, P. 1998. Yrittäjyyden tarinaa kertomassa. Helsinki: WSOY.

Liedenpohja. 2015. Liedenpohjan koulu. Luettu 2.7.2015.
<http://www.liedenpohja.fi/koulu/koulu.htm>

Mäntysalmi, K. Puheenjohtaja Virtain Yrittäjät ry. 2015. Kesäinen tervehdys yrittäjiltä. Suomenselän sanomat Kesälehti 2015 N:o 21 A.

Nuori Yrittäjyys ry. 2015. NY-ohjelmat. Luettu 30.6.2015.
<http://nuoriyrittajyys.fi/ohjelmat/>

Opetin. 2014. Yhteistyö näyttää mihin oppiainetta tarvitaan työelämässä. Tulostettu 20.4.2015. <http://www.opetin.fi/teemat/koulu-ja-tyoelama/yhteistyotapoja/>

Opetushallitus. Opetussuunnitelman perusteet 2014. Luettu 15.2.2015.
http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus

Opetushallitus. Lukion opetussuunnitelman perusteiden luonnos. 2015. Luettu 25.5.2015.
http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/lukiokoulutus/lops2016/

Opetusministeriö. 2009. Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Opetusministeriön julkaisuja 2009:7

Pihkala, T. & Ruskovaara, E. 2011. Teoksessa Rytkölä, T. & Ruskovaara, E. & Järvinen, M. (toim.). Yrittäjyyskasvatus perus- ja toisella asteella – näkökulmia pedagogiikan kehittämiseen. Kerhokeskus – koulutyön tuki ry.

Pirkanmaan työllisyyskatsaus. Huhtikuu 2015. Pirkanmaan ELY-keskus. Luettu 8.6.2015.
https://www.elykeskus.fi/documents/10191/7942816/Pirkanmaan_tyollisyyskatsaus_Huhtikuu+2015.pdf/75f1b101-d63f-44d9-b0dd-0a629360d4d4

PoKo ry. 2014. NAVIGAATTORI –kehittämisstrategia vuosille 2014 – 2020. Mänttä: PoKo ry.

Ristimäki, K. 2002. Yrittäjyyskasvatus. Yrittäjyyttä ja kasvatusta. Saarijärvi: Gummerus.

Ristimäki, K. 2004. Yrittäjyyskasvatus. Järvenpää: Yrityssanoma Oy.

Ristimäki, K. 2007. Yrittäjyyskasvatuksen osalliset. Teoksessa Kyrö, P., Lehtonen, H. & Ristimäki, K. (toim.). Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia. Hämeenlinna: Tampereen yliopisto.

Ruskovaara, E. 2012. Ota itsestäsi mittaa – millainen yrittäjyyskasvattaja olet? Luettu 18.2.2015. YES ry. <http://www.yes-keskus.fi/2012/08/16/ota-itsestasi-mittaa-millainen-yrittajyyskasvattaja-olet/?lang=fi>

Ruskovaara, E. projektipäällikkö. 2014. Haastattelu 6.5.2014. Haastattelija Valkeinen, N.

Seikkula-Leino, J. Opetussuunnitelmauudistus ja yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen. Opetusministeriön julkaisuja 2007:28. Tulostettu 20.2.2015.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/opm28.pdf?lang=fi>

Suomen Yrittäjät. 2015. Yrittäjyys opetussuunnitelmissa. Luettu 25.5.2015.
<http://www.yrittajat.fi/File/a1c01109-945a-4fdd-b5c3-5a8d5336df33/tukimateriaaliaopetussuunnitelmaty%C3%B6h%C3%B6n.pdf>

Taloudellinen tiedotustoimisto. 2014 a. Kun koulu loppuu Mitä minusta tulee isona? Helsinki: Taloudellinen tiedotustoimisto TAT. Tulostettu 16.2.2015.
http://www.tat.fi/wordpress/wp-content/uploads/2014/09/TAT_KunKouluLoppuu2014.pdf

Taloudellinen tiedotustoimisto. 2014 b. Opas koulujen ja yritysten yhteistyöhön. Luettu 10.5.2015.
http://tat.fi/wordpress/wp-content/uploads/2014/06/TAT_kumppanuusopas.pdf

Tampereen ammattikorkeakoulu. Virrat. Luettu 15.6.2015.
<http://www.tamk.fi/virrat>

Tilastokeskus. Kuntatiedot: Virrat. Luettu 15.5.2015.
<http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/936.html>

Tredu. Koulutukset. Luettu 15.6.2015.
<http://www.tredu.fi/koulutukset.html>

Valtioneuvosto. 2003. Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma. Luettu 2.12.2014.
<http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/369117/hallitusohjelma-vanhanen.pdf/da627124-c0ee-4015-9642-197b11013c02>

Valtioneuvosto. 2007. Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma. Luettu 2.12.2014. <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/368562/hallitusohjelma-vanhanen-II/2a27514c-b939-4bb6-9167-ce886c358dff>

Valtioneuvosto. 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. Luettu 2.12.2014.
<http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/147449/Kataisen+hallituksen+ohjelma/81f1c20f-e353-47a8-8b8f-52ead83e5f1a>

Valtioneuvosto. 2015. Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma. Luettu 25.6.2015.
http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82

Vaskivesi. 2015. Vaskiveden koulu. Luettu 1.7.2015.
<http://www.vaskivesi.fi/koulu/>

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannus-osakeyhtiö Tammi

Villinikkarit Oy. Tarja Nieminen. Yrittäjä. 2014. Yrittäjäyyskasvatuksen ehjä polku. Sähköpostiviesti. tarja.nieminen@villinikkarit.fi. Luettu 26.5.2015.

Virrat. Kaupunki-info Virrat. Opetus ja koulutus. Luettu 15.5.2015.
<http://www.virrat.fi/kaupunkipalvelut/kaupunki-info/>

Virrat. Talousarviokirja 2015. Luettu 15.5.2015.
http://www.virrat.fi/files/9714/2190/8383/TALOUSARVIOKIRJA_2015_ja_taloussuunnitelma_2016_2017_5122014_hyvksyty_kv.pdfVäestötietojärjestelmä.

Virrat. Strategia 2013-2016. 2013. Luettu 15.5.2015.
http://www.virrat.fi/files/9713/8200/6512/virrat_strategia2013-2016.pdf

Virtain Yrittäjät. Luettu 15.5.2015.
<http://www.yrittajat.fi/fi-FI/pirkanmaanyrittajat/virrat/yleista/>

Väestötietojärjestelmä. Kuntien asukasluvut aakkosjärjestyksessä. Luettu 26.5.2015.
<http://vrk.fi/default.aspx?docid=8830&site=3&id=0>

Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. Opetusministeriön julkaisuja 2009:7.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm07.pdf>

Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo™. 2012. Opaskirja Mittaamalla kehityt. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Luettu 20.10.2014.
https://developmentcentre.lut.fi/muut/mittaristo/tiedostot/LUT_Yrittajyyskasvatus_opas2012_verkko.pdf

Yrityskylä. 2014. Koululaisten oma yhteiskunta. Taloudellisen tiedotustoimiston julkaisu.

LIITTEET

Liite 1. Kyselyn saatekirje

Arvoisa Virroilla toimiva opettaja! (Virtain alakoulut, yläkoulu, lukio ja Tredu)

Ellet ehtinyt toukokuussa lukuvuoden lopun kiireissä kirjautua ja vastata Yrittäjyyskasvatuksen mittaristoon, nyt ehdit vielä. Viestin lopusta löydät ohjeet. Vastattuasi saat välittömästi sähköpostiisi palautteen ja vinkkejä!

Virroilla on käynnistynyt kehittämistyö, jossa TAMKin opiskelija Niina Valkeinen laatii Virtain Yrittäjät ry:n toimeksiannosta opinnäytetyön Yrittäjyyskasvatus Virroilla. Alukartoituksessa Virtain alakoulujen, yläkoulun, lukion ja Tredun opettajia pyydetään vastaamaan kyselyyn, jossa käytetään Yrittäjyyskasvatuksen mittaristoa.

HUOM! valitsethan kyselyn viimeisellä sivulla pudotusvalikosta "Virrat". Vastaa kyselyyn 17.10.2014 mennessä, aikaa menee vain vartti. Ohjeet löytyvät alta. Vastauksesi ovat arvokkaita toimenpideohjelmia varten!

Yhteistyöterveisin

Kimmo Mäntysalmi, Virtain Yrittäjät ry

Niina Valkeinen, opinnäytetyön tekijä, TAMK Virrat

lisätietoja kyselystä: puh: 044 2882689, sähköposti: niina.valkeinen@biz.tamk.fi

OHJEET:

Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo™ - Itsearvioi ja kehity! Varaa varttitunti aikaa, mene osoitteeseen www.lut.fi/mittaristo <<http://www.lut.fi/mittaristo>>, luo itsellesi käyttäjätunnus (eli "rekisteröidy", tai käytä aiemmin luomiasi tunnuksia) ja vastaa Mittariston esittämiin kysymyksiin.

TÄRKEÄÄ: Mittariston viimeisellä sivulla, ennen vastausten lähettämistä, on pudotusvalikko, josta sinun tulee valita koulusi tunnus: Virrat. Vastauksesi tallentuvat anonyymisti Mittariston järjestelmään, eikä yksittäisiä vastauksia erotella. Tunnuksen avulla pystytään kuitenkin saamaan palaute oppilaitoksesi yrittäjyyskasvatustoimista kokonaisuutena.

Välittömästi vastaamisen jälkeen saat sähköpostiisi laajan sanallisen ja numeerisen palautteen sekä kehittämissivinkkejä tulevaan. Ohjeita vastaamiseen ja taustatietoja löydät tarvittaessa myös em. sivustolta.

Vastaathan Mittaristoon 17.10.2014 mennessä!

Liite 2. Yrittäjyyskasvatuksen mittariston summamuuttujien sisältö

Opetuskeskustelut: ottanut opetuksessani esille lähialueen yrityksiä, ohjannut oppijoita hyödyntämään erilaisia asiantuntijoita, keskustellut oppijoiden kanssa oppiaineeseen liittyvästä yrittäjyydestä, keskustellut oppijoiden kanssa harrastuksiin liittyvästä yrittäjyydestä, keskustellut oppijoiden kanssa ajankohtaisista talousuutisista, keskustellut oppijoiden kanssa eri toimenpiteiden taloudellisista vaikutuksista, ohjannut oppijoita oman talouden hallintaan

Laajat projektimaiset kokonaisuudet: järjestänyt oppijoiden kanssa talkoot, mahdollistanut oppijoiden myyjäiset, kioskitoiminnan yms. mahdollistanut oppijoiden ideoiman projektin, pitänyt yrittäjyyteen tai yrittäjyyskasvatukseen liittyvän teemapäivän tai opetuskokonaisuuden

Oppimateriaalit ja työkalut: teettänyt yrittäjyyteen liittyviä laskuesimerkkejä, esitelmiä, kirjoituksia, haastatteluja tms. hyödyntänyt opetuksessa yrittäjätarinoita, hyödyntänyt yrittäjyyteen liittyviä oppimateriaaleja, käyttänyt yrittäjyyteen liittyviä oppimispeliejä, järjestänyt tai osallistunut yrittäjyysaiheiseen kilpailuun

Yrittäjyys osana opetusta: mahdollistanut oppijoiden yritys- tai työelämälähtöisen projektin, teettänyt liikeideatehtävän, mahdollistanut sen, että oppijat ovat ideoineet markkinointi- tai muuta materiaalia yritykselle, mahdollistanut oppijoiden harjoitusyrityksen tai oman yrityksen kehittämisen

Yritysyhteistyö: ottanut yrittäjiä tai yrityselämän edustajia mukaan opetukseen, tehnyt opintokäynnin yritykseen, järjestänyt yrittäjävierailun oppilaitokseen

Yritteliäisyyttä tukevat työtavat ja menetelmät: projektioppiminen, tekemällä oppiminen, ongelmakeskeinen oppiminen, yhteistoiminnallinen oppiminen, tutkiva oppiminen, luova ongelmanratkaisu, oppimispäiväkirja tai –portfolio, käytännön tilanteiden jäljittely

Aktiivisuuteen, vastuullisuuteen ja tavoitteellisuuteen ohjaaminen: ohjannut oppijoita itseenäiseen päätöksentekoon, kehittänyt oppijoiden luottamusta omiin kykyihinsä, ohjannut oppijoita ottamaan vastuun omasta toiminnastaan, ohjannut oppijoita tavoitteelliseen toimintaan, kannustanut oppijoita oppimaan virheiden kautta, käsitellyt oppijoiden kanssa onnistumisia ja epäonnistumisia

Luovuuteen kannustaminen ja tulevaisuusorientaatio: nostanut esille oppijoiden erilaiset lahjakkuudet ja taidot, kannustanut oppijoita etsimään erilaisia ratkaisuja, rohkaissut oppijoita pähkähullujen ideoiden esittämiseen, rohkaissut oppijoita riskien ottamiseen, keskustellut oppijoiden kanssa heidän tulevaisuuden suunnitelmistaan, keskustellut oppijoiden kanssa heidän unelmistaan

Yrittäjämäinen oppimisympäristö: kokeillut uusia työtapoja, hyödyntänyt erilaisia oppimisympäristöjä, luonut sellaisia oppimisympäristöjä, jotka innostavat luovaan toimintaan, kehittänyt oppimisympäristöä sellaiseksi, jossa oppijoiden on toimittava itseohjautuvasti, luonut oppijoiden kanssa uutta, luonut työyhteisön kanssa uutta, opetustilanteissa lähinnä taustalla oleva ohjaaja

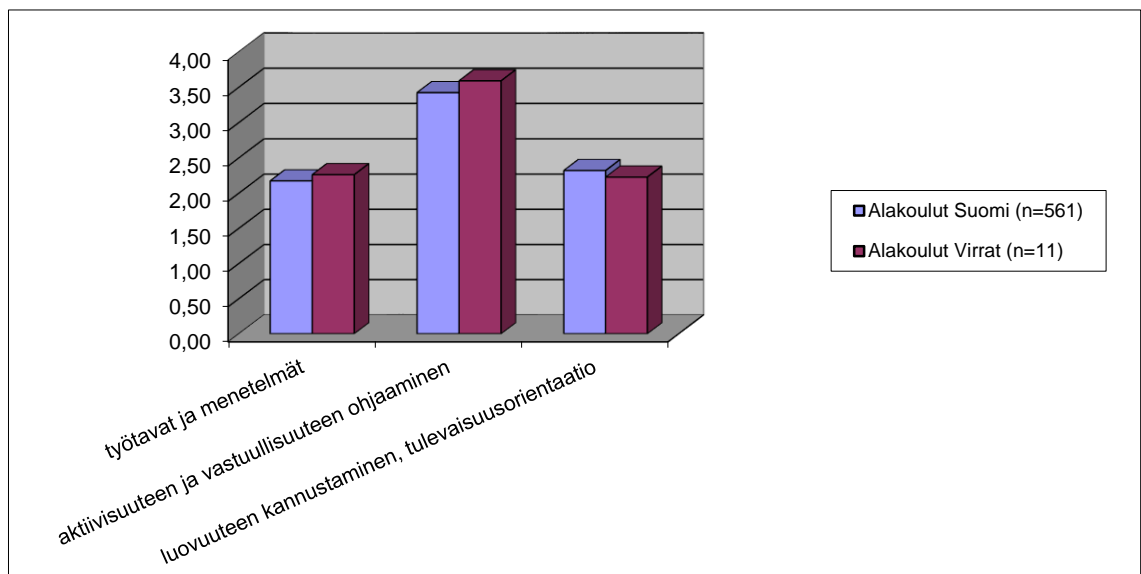
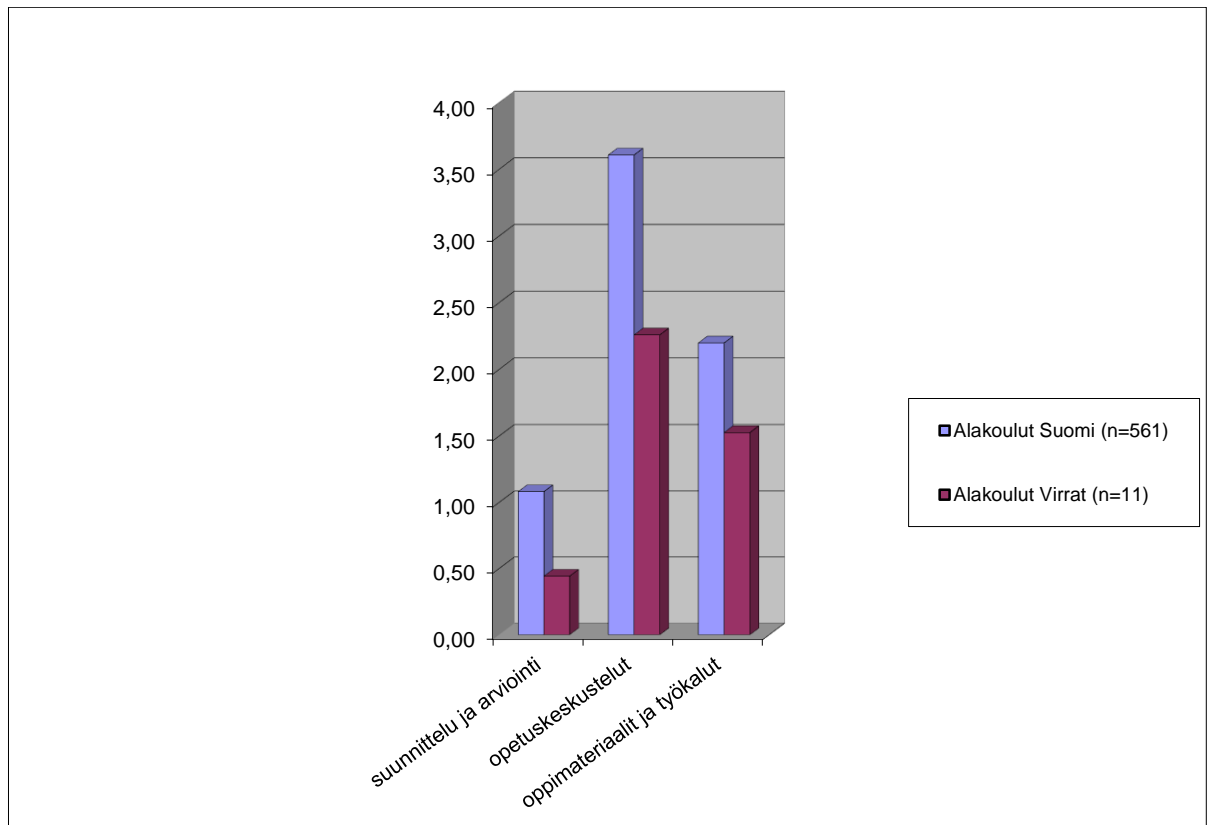
Yrittäjämäinen opettajuus: muuttanut suunnitelmiani joustavasti eri opetustilanteissa, luonut opetustilanteita, joissa oppijat joutuvat harjoittelemaan epävarmuuden sietoa, pyrkinyt työssäni tekemään uusia asioita, opettanut pääosin opettajajohtoisesti

Yrittäjämäinen toimintakulttuuri: pyrkinyt vaikuttamaan, että yhteisössämme sallitaan myös virheet, kehittänyt sellaista toimintakulttuuria, jossa vahvistuu jaettu asiantuntijuus, kehittänyt toimintakulttuuria, jossa ideoidaan vapaasti

Yrittäjyyskasvatuksen suunnittelu ja arviointi: sisällyttänyt yrittäjyyskasvatuksen tunti-kohtaisiin suunnitelmiin, suunnitellut, millaista pedagogiikkaa käytän yrittäjyyskasvatuksessa, ottanut yrittäjyyskasvatuksen osaksi opetustani, suunnitellut, miten yrittäjyyskasvatus integroidaan luokan tai ryhmän toimintakulttuuriin, arvioinut, miten yrittäjyyskasvatuksen suunnitelmani näkyvät toteutuksessa, ottanut oppijat mukaan arvioimaan yrittäjyyskasvatuksessa saavutettuja tuloksia, arvioinut, miten asetetut yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet ovat näkyneet oppimistuloksissa, arvioinut kehittymistäni yrittäjyyskasvattajana

(Hämäläinen 2014)

Liite 3. Virtain alakoulujen vastaukset

Liite 4. Virtain lukion vastaukset

